

The Role of Social Media Advertising on the Realization of Civil Marriage

Nafiseh Sadat Shariati¹

1. Assistant Professor, Department of Private Law, Faculty of Law, University of Tarbiat Modares, Tehran, Iran. E-mail: n.shariati@modares.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 3 October 2024 Received in revised form: 27 October 2024 Accepted: 26 January 2025 Published online: 18 March 2025</p> <p>Keywords: Civil Marriage, Social Media, Advertising, Media Policy.</p>	<p>Objective: The advancement of technology and communication on a wide level shows the civil nature of human beings, which, in addition to having a favorable effect on the macro level, can have the opposite effect and have adverse effects on the family. Because with the emergence of various platforms of virtual space and the joining of young people to different social media, it has caused the prevailing tradition and practice of marriage to leave its original form, and even the choice of their future spouse is affected by virtual dating and dating applications. In fact, the main factor in the realization of this category of marriages, based on the abundant interest of both parties for each other, is superficial desires and not paying attention to the religion of both parties, or in other words, being insufficient in marriage.”</p> <p>Methods: It is an inductive method. in terms of nature, the research method is descriptive and analytical.</p> <p>Results: In recent years, in modern countries, a marriage is recognized as a civil marriage, which justifies a non-religious marriage and is modeled on advanced countries whose societies are influenced by secular beliefs. In fact, the reason for its realization is social media advertising on a large scale in Arab and Islamic countries. Is advertising effective in achieving civil marriage? And in terms of rights, has a favorable media policy been explained for not spreading anti-religious and norm-breaking content in marriage? While in this article it is found that the influence of the media is so effective that even a marriage based on secular wishes will influence the choice of Muslim people.</p> <p>Conclusions: Despite the widespread use of social media platforms by people of all ages, it has influenced the type of marriage choice, which requires basic and fundamental research regarding the use of social media, its nature and influence on the type of marriage.</p>

Cite this article: Shariati, N. S. (2025). The Role of Social Media Advertising on the Realization of Civil Marriage, *News Science*, 13 (4), 24-30. DOI: <http://doi.org/0009-0004-6959-625X>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/0009-0004-6959-625X>

EXTENDED ABSTRACT

The Role of Social Media Advertising on the Realization of Civil Marriage

Nafiseh Sadat Shariati¹

1. Assistant Professor, Department of Private Law, Faculty of Law, University of Tarbiat Modares, Tehran, Iran. E-mail: n.shariati@modares.ac.ir

Introduction:

The advancement of technology and communication on a wide level shows the civility of human nature, which can have adverse effects on the main focus of society, the family, in addition to having a favorable effect on the macro level. Because with the emergence of various platforms of virtual space and the joining of young people to different social media, has caused the prevailing tradition and practice of marriage to leave its original form, and young people are influenced by virtual dating and dating applications in choosing their future spouses. He considered the main factor in the realization of this category of marriages to be only based on the abundant interest of both parties for each other, the superficial desires of passing, the reason for which is the lack of attention to the religion of both parties of the marriage, or in other words, lack of commitment in marriage, but the effective factor should be considered media advertising that is progressing in the virtual space, including social media and the virtual world. Because freedom of speech is always against the protection of religion, and the Internet allows unlimited freedom of speech, which can lead to conflict with the rights guaranteed in the constitution, such as the right to freedom of religious expression and protection of human dignity, and in recent years in countries Modern, including some Arab and Islamic countries such as Lebanon and Tunisia, a marriage is recognized as a civil marriage, which justifies a non-religious marriage. Civil marriage is modeled in developed countries whose societies are influenced by secular beliefs and social media advertising has caused it to be widely applied in Arab and Islamic countries. 100% of the laws are not based on the Sharia and the laws applied by the legislator are an obstacle for some men and women in marriage, according to these regulations, each of the marriage parties who are from different communities and have a different tribe, religion, and religion from are each other, they cannot marry each other or divorce each other.

Now, with the expansion of media spaces on a virtual level, the encouragement of young people to civil marriage, and the promotion of thousands of ways to legally escape from the right, it has caused a person to study that right, in another legal system.

Therefore, the only way to deal with civil marriage, not disrupt public order and good morals is to review media policies and laws related to it and bring it closer to Iranian and Islamic culture, which requires more research on more flexibility, law and regulations coordination.

It is with the needs of society, which should be accompanied by the creation of suitable platforms for the best methods of parental mediation in both traditional and new media levels, to create a better understanding of the relationship between parents' use of the media and the use of media by children and adolescents, so that issues such as the type of marriage such as Civil marriage should not become a crisis in the future. That is, in future research, the use of media should be investigated with its effect on sibling and family relationships so that parenting research and correct understanding of life is expanded beyond media mediation, which is done by using more observational studies and Ethnography realized about families and media. Therefore, it should be stated that marriage is based on religious beliefs and convictions, as a basic unity in society, which provides economic, physical, emotional, and psychological benefits of stability, and in contrast to alternative relationships, they cannot match them, as shown in the data social science research and government surveys are shown. Because the effect of

religion on pre-marriage choices gives a potential yield to marital quality, especially the choice of spouse along with their religious and religious background is strongly related to various measures of marriage quality. The portrayal of civil marriage versus religious marriage in the media significantly affects societal views on traditional values. Because the media plays an important role in shaping the public understanding of marriage.

Methods:

In terms of nature, the research method is descriptive and analytical.

Results:

The key differences between civil and religious marriages lie in their legal implications and social significance, which reflect modern concepts of individual freedom and autonomy, as well as the influence of religiosity on traditional marriage attitudes, which have psychological and sociological effects, media representation of marriage, which that influence It will be on all dimensions including; Public opinion, cultural developments and the influence of religious beliefs on the quality of marriage, and since the regulation of Iranian media is influenced by Islamic laws and ideologies, it always has a complex framework for itself that covers different forms of media, and the government uses official and unofficial tools to Regulating press freedom will face challenges related to technological advances and transnational information flows. Having said that, non-compliance with media regulations can lead to restrictions on internet freedom and suppression of independent journalism and can have traumatic consequences for the family center, especially in choosing the type of marriage inside and outside the country.

Conclusions:

The influence of media on religion and the possibility of creative dialogue between religion and mass media indicate the need for a more informed and collaborative approach to using mass media as a social institution to strengthen global harmony, peace, and equality. This article also seeks to express valuable insights in It is about the negative effects of the media on family dynamics, cohesion, and family relationships. In addition, this research highlights the positive and negative effects of media on marriage. The role of social media on the identity and cohesion of the family in the matter of marriage is very strong and has an important effect on the instability of the family It influences the interactions, parenting, and overall dynamics of the family, while the balanced functioning of a healthy family. It Should be supported and used as a healthy model in Advertisements and the virtual space becomes media.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers.

Ethical considerations

Not applicable.

Funding

Not applicable.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

نقش تبلیغات رسانه‌های اجتماعی بر تحقق ازدواج مدنی

نفیسه سادات شریعتی^۱ ✉

۱. استادیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه تربیت مدرس، تهران. رایانامه: n.shariati@modares.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: پیشرفت فناوری و ارتباطات در سطح گسترده، نشان از مدنی‌الطبع بودن انسان دارد که این امر می‌تواند علاوه بر اثرگذاری مطلوب در سطح کلان، به عکس عمل نموده و اثرات نامطلوبی بر خانواده بگذارد. زیرا با به وجود آمدن انواع بسترهای فضای مجازی و پیوستن جوانان به رسانه‌های اجتماعی مختلف، سبب خارج شدن سنت و رویه غالب ازدواج از فرم اصلی خود شده است که حتی انتخاب همسر آینده آنان نیز تحت تأثیر اپلیکیشن‌های مجازی همسریابی و دوست‌یابی قرار گیرد. در واقع عامل اصلی در تحقق این دسته از ازدواج‌ها، برپایه علاقه وافر دو طرف به یکدیگر، خواست‌های سطحی‌گذر و عدم توجه به مذهب و دین هر دو طرف نکاح و یا به قولی کفو بودن در ازدواج است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۷/۱۲	روش پژوهش: از حیث روش استقرایی است. از حیث ماهیت روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۸/۶	یافته‌ها: در سال‌های اخیر در کشورهای مدرن، ازدواجی تحت عنوان ازدواج مدنی به رسمیت شناخته می‌شود که توجیه‌کننده ازدواج غیرمذهبی است و الگو گرفته شده از کشورهای پیشرفته‌ای است که جوامع این کشورها تحت تأثیر عقاید لائیک می‌باشند. در واقع عامل تحقق آن، تبلیغات رسانه اجتماعی در سطح گسترده در کشورهای عربی و اسلامی است. آیا تبلیغات در تحقق ازدواج مدنی، اثرگذار است؟ و از نظر حقوق، سیاست رسانه‌ای مطلوبی برای عدم گسترش مطالب ضد مذهبی و هنجارشکن در نکاح، تبیین شده است؟ در حالی که در این مقاله بدست می‌آید که قدرت نفوذ رسانه آن قدر اثرگذار است که حتی یک ازدواج مبتنی بر خواسته‌های لائیک، بر انتخاب افراد مسلمان اثرگذار خواهد بود.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۷	نتیجه‌گیری: علیرغم استفاده فراگیر از پلتفرم‌های رسانه اجتماعی توسط افراد در هر سنی سبب نفوذ آن بر نوع انتخاب ازدواج شده است که این مسئله در مورد استفاده از رسانه‌های اجتماعی، ماهیت و نفوذ آن بر نوع ازدواج، نیازمند تحقیقات اساسی و بنیادی است.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸	
کلیدواژه‌ها: ازدواج مدنی، رسانه‌های اجتماعی، تبلیغات، سیاست رسانه‌ای.	
	

استناد: شریعتی، نفیسه سادات. (۱۴۰۳). نقش تبلیغات رسانه‌های اجتماعی بر تحقق ازدواج مدنی. علوم خبری، ۱۳ (۴)، ۱۷۲-۱۵۴.

DOI: <http://doi.org/0009-0004-6959-625X>

© نویسندگان.

مقدمه

هر روزه شاهد پیشرفت رسانه هستیم و افراد بیشتری به شبکه‌های مجازی و تولیدات رسانه در سطح مجازی می‌پیوندند و این امر نشان از تبلیغات گسترده رسانه‌های اجتماعی در سطح کلان دارد. تبلیغات عامل مفیدی در پیشبرد اهداف علمی، آموزشی و فرهنگی است و می‌تواند عامل مؤثری نیز در عرضه و تقاضاهای مطلوب در جامعه باشد، اما در مقابل می‌تواند عامل انحلال و تضعیف در شاخه‌های مختلف اجتماع به خصوص هسته اولیه جامعه یا به عبارتی خانواده باشد. زیرا دولت‌هایی با قدرت‌های بزرگ و زورگو شیوه مقابله با دولت‌های ضعیف و یا کشورهای اسلامی را از راه جنگ نرم یا به قولی از طریق ابزاری در دسترس که همان رسانه و تبلیغات وابسته به آن است و در دسترس همگان می‌باشد، پیش خواهد برد تا با نفوذ بر کانون اصلی و مرکزیت جامعه، فساد و فحشا و یا انحلال خانواده اسلامی را رقم بزنند. در واقع تبلیغات رسانه‌های اجتماعی از پدیده‌های تأثیرگذار بر امنیت مادی و معنوی افراد است و کارکرد آن در هر محیط، تأثیرگذاری خاص خود را بر روی مخاطبینش خواهد داشت. یعنی قادر است؛ افکار، احساسات و جنبه‌های روانی افراد و حتی پذیرش احکام دینی و مذهبی فرد را سمت و سو دهد. به خصوص می‌توان به نقش رسانه در انتخاب نوع ازدواج توسط افراد مسلمان اشاره نمود. ازدواج ریشه در سنت و باورهای اعتقادی و مذهبی دارد و از آن جایی که ازدواج یک سنت پسندیده است، پیامبر اکرم (ص) در این باره می‌فرماید: «النَّكَاحُ سُنَّةٌ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي» (شعیری، بی تا: ۱۰۱)، یعنی ازدواج سنت من است و هر کس از سنت من روی گردان باشد، از من نیست. اما همین سنت پسندیده نیز بر اساس قانون اساسی و قانون مدنی ایران دارای قواعد و احکام مختص به خود مطابق با قواعد و احکام اسلامی است. زن و مرد قبل از منعقد نمودن نکاح موظف‌اند که بر اساس آیین و دستورات دینی خود عمل نمایند. از این رو به استناد اصل ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی ایران ادیان و مذاهب که از دسته اقلیت به رسمیت شناخته شده می‌باشند، به استناد اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی که شامل؛ شافعی، مالکی، حنبلی و حنفی، فرقه زیدیه و زرتشتی، کلیمی و مسیحی است، در حدود قانون در انجام مراسم دینی و احوال شخصیه خود مطابق با احکام و مقررات مذهبی و دینی خود آزادند، اما این آزادی نباید محل نظم عمومی و اخلاق حسنه باشد. حال با تبلیغات گسترده در باب ازدواج مدنی در جوامع پیشرفته و مدرن، شاهد ثبت این نکاح از جانب زنان و مردان مسلمان با افراد غیرهم‌دین و مذهب در کشور ثانی می‌باشیم، در حالی که مطابق با مقررات حاکم بر نکاح، ضمانت اجرای ازدواج مدنی و یا انعقاد ازدواجی که در آن زن و مرد از لحاظ دین و مذهب، کفو نباشند، در محاکم به رسمیت شناخته نمی‌شود و باطل است. اما باید بیان نمود آن قدر نفوذ رسانه زیاد است و بر انتخاب افراد اثرگذار بوده که می‌توان به انعقاد ازدواج مدنی افراد مسلمان در سایر کشورها، اشاره نمود. زیرا نقش رسانه به عنوان یک آموزگار و والد است و از همان کودکی بر انتخاب خوبی‌ها و بدی‌های افراد، اثرگذار خواهد بود و آن چه که در مذهب و سنت ما پسندیده نیست، رسانه و تبلیغات وابسته به آن می‌تواند آن را خوب و نیکو جلوه داده و مذهب را مانع پیشرفت و کمال، جلوه دهد. از این رو در این مقاله سعی در بررسی علل و عوامل اثرگذاری رسانه بر تحقق ازدواج مدنی هستیم.

ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش

در واقع با بررسی‌های انجام شده در پیشینه پژوهش بدست آمد که اسماعیلی (۱۳۸۷) در پژوهشی به بیان مقدمه‌ای بر حقوق رسانه‌ها پرداخته است و در آن مبانی و پایه‌های نظام جامع حقوق رسانه‌ها را تحلیل کرده است و به صورت کلی بیان می‌دارند که برای هر رسانه نمی‌توان قانونی مستقل و بیگانه از سایر مقررات ارتباطی تدوین کرد. زیرا هر چه که سبب تعدد قانون شود، در نتیجه سبب تعدد نظام‌های حقوقی حاکم بر رسانه‌ها می‌شود که این امر چندگانگی نظام فرهنگی حاکم بر رسانه و به تبع آن آثار سوء و تبعات جبران‌ناپذیری در پی خواهد داشت. از این رو بیان می‌دارند که ایراد وارد بر چندگانگی قوانین رسانه‌ای می‌تواند نشان از تفاوت فرهنگ حاکم بر خانواده، با فرهنگ حاکم بر رادیو و تلویزیون ملی باشد، حتی فرهنگ القایی در مدرسه با فرهنگی که در کوچه و بازار و متن جامعه دیده می‌شود متفاوت است و هر آن چه که در نشریات و کتاب‌های درسی و غیردرسی به صورت تبلیغات ارائه می‌شود، سبب ناهمسازی می‌شود و در نتیجه تربیت عمومی، همبستگی ملی و انسجام اجتماعی امکان پذیر نخواهد بود و حتی مباح بودن یک عملی در یک رسانه ممکن است، سبب تعارض با همان عملی شود که در یک رسانه دیگر، ضد ارزش و ممنوع است.

برزگرزاده، محمدپور (۱۳۹۵) در مقاله‌ای که پیرامون اصول و مبانی حاکم بر تبلیغات رسانه‌ای از منظر حقوق بین‌الملل است، در باب اخلاق رسانه‌ها بیان می‌دارند که امروزه سخن از جنگ سایبری است و یکی از انواع جنگ سایبری را تبلیغات خصمانه می‌دانند که منافع دولت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و این مقاله درصد بیان محدودیت‌های حقوقی اقدامات رسانه‌ای علیه منافع دیگر کشورها است که در قالب تبلیغات خصمانه است.

احمدی، ناصر، قاسم‌آبادی (۱۳۹۵)، در پژوهشی تحت عنوان بررسی تطبیقی محدودیت‌های آزادی بیان در تلویزیون از منظر اسناد بین‌المللی حقوق بشر و حقوق موضوعه ایران، به بیان مقررات و احکامی محدود کننده آزادی بیان در صدا و سیما مطابق با نظام حقوقی ایران از نظر شکلی و ماهوی می‌پردازد که بعضی از این مقررات منطبق با اسناد بین‌المللی حقوق بشر هستند و دسته‌ای دیگر مطابق با موازین و ضوابط اسلامی است که با هیچ یک از اسناد بین‌المللی به عنوان محدودیت‌های آزادی بیان یافت نمی‌شود. در حالی که در این مقاله ما درصدد بیان این مطلب هستیم که خود رسانه عامل انحرافات مذهبی و چندگانگی فرهنگی است و باید علل اثرگذاری آن بر خانواده و انتخاب ازدواج مدنی که برگرفته از قانون سکولار است، تبیین گردد و در این راستا ضمانت‌اجرای مطلوبی اتخاذ گردد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش پیش‌رو به شکل نظری و روش گردآوری اطلاعات از طریق کتابخانه و مطالعه منابع صورت گرفته است. از این رو نوع روش تحقیق، استقرایی است و از حیث ماهیت روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی است، بدین شیوه که در ابتدای تحقیق نیاز به توصیف و بازشناساندن برخی از مفاهیم به خواننده وجود دارد و پس از آن به تحلیل موضوع و ارائه مطالب اصلی پرداخته خواهد شد.

سوالات پژوهش

نقش تبلیغات رسانه‌های اجتماعی بر ازدواج و قابلیت اشاعه فرهنگ تشکیل خانواده، چقدر می‌تواند مطلوب و اثرگذار باشد؟ در این باره آیا از نظر حقوق رسانه، مقررات و احکام بین‌المللی و داخلی، وضع شده است؟ و ضمانت اجرای مطلوبی برای مقابله با تبلیغات ضد ارزشی، تبیین گردیده است؟ یا باید ازدواج مدنی را با توجه به شرایط اجتماع پذیرفت و سرتعظیم در مقابل تبلیغات ضد ارزش رسانه‌ای فرود آورد؟

رسانه و نفوذ آن بر ازدواج

امروزه نشان داده شده است که رسانه‌ها بر نوع ازدواج انتخاب شده توسط افراد، به‌ویژه در جوامع سکولاریزه تأثیر می‌گذارند. (دلاکروس، ماریانی، مرسیه، ۲۰۲۳: ۱۷۷۷-۱۸۱۸)، در کشورهای سکولار مانند ایالات متحده، سنت‌ها و قوانین مذهبی مختلف تأثیر زیادی بر ازدواج دارد، حتی اگر در قانون اساسی دین و دولت از هم جدا شده باشند. (مورلو، داکو، ۲۰۱۷: ۱۴۵-۱۶۱) و ازدواج مدنی اغلب به عنوان یک پدیده مدرن، بوروکراتیک و سکولار تلقی می‌شود که امکان انتخاب فردی و آزادی ایمان مذهبی را فراهم می‌کند. این مسئله نشان می‌دهد که رسانه قادر است، تغییرات اساسی در شیوه‌های ازدواج، به‌ویژه در جوامع انتقالی را برجسته کند و به طور بالقوه بر آن تأثیر بگذارد. از این رو در برخی از سیستم‌های حقوقی کشورهای اروپای غربی، با ازدواج‌های مذهبی متفاوت از ازدواج‌های مدنی رفتار می‌شود که منجر به محدودیت در حقوق و تعهدات همسران مذهبی می‌شود. که این امر درک نقش رسانه در تأثیرگذاری بیشتر ازدواج مدنی در مقابل ازدواج مذهبی را نشان می‌دهد که در چندین طروق قابل تجلی است:

۱. میانجیگری و آیین‌های ازدواج: رسانه‌ها نقش بسزایی در تغییر شکل ارزش‌ها و هنجارهای دینی مرتبط با آیین‌های ازدواج دارند. تعامل بین رسانه‌ها و فرهنگ، به ویژه از طریق مصنوعات بصری و مادی، بر نحوه درک و اجرای ازدواج، از جمله ازدواج‌های بین ادیان تأثیر می‌گذارد. (گیام متسی، ۲۰۲۴: ۱۰۲۲)
۲. چارچوب‌بندی رسانه‌ای و افکار عمومی: چارچوب‌بندی رسانه‌ها، به ویژه پیرامون مسائل برابری و اخلاقی، به طور قابل توجهی بر افکار عمومی در مورد انواع ازدواج تأثیر می‌گذارد. زمینه تاریخی در اسپانیا نشان می‌دهد که رسانه‌ها و

بحث‌های پارلمانی نقش مهمی در سکولاریزاسیون قوانین ازدواج و حرکت از ازدواج مذهبی به ازدواج مدنی ایفا کرده که این امر بر پتانسیل رسانه برای ایجاد تغییرات قانونی و پذیرش اجتماعی ازدواج مدنی تأکید می‌کند.

۳. بازنمایی در رسانه و نفوذ مذهبی: به تصویر کشیدن ازدواج در رسانه می‌تواند ادراک عمومی را تغییر دهد. رسانه همچنین می‌تواند دیدگاه‌های سنتی مذهبی در مورد ازدواج را به چالش بکشد. به عنوان مثال؛ پوشش رسانه‌های جایگزین می‌تواند بر انتخاب‌های مذهبی افراد تأثیر بگذارد و رشد وابستگی‌های مذهبی را کاهش دهد، همانطور که در مورد مؤمنان ارتدکس که در معرض رسانه‌های جایگزین قرار دارند، این امر دیده شده است. (اسکوروبوگاتوف، ۲۰۱۶: ۵۴۱-۵۱۲) زیرا باورهای مذهبی، به ویژه دینداری مسیحی، با نگرش‌های سنتی ازدواج مرتبط است که نشان دهنده تأثیر دین بر ارزش‌های اجتماعی است. (ایوانز، کاینک، ۲۰۱۵: ۱۳۹-۱۵۲) و اهمیت دین برای افراد و همسران آنها با ثبات زناشویی همراه بوده است و دینداری بر اساس جنسیت و نژاد نقش متفاوتی ایفا می‌کند. از این رو همواره بحث‌های مداوم در مورد تعامل بین جنبه‌های مذهبی و مدنی ازدواج وجود دارد و با فراخوانی برای رویکردی کثرت‌گرایانه‌تر که هر دو بُعد را در قانون و تصمیم‌گیری در نظر باید گرفت. از باب نمونه در بریتانیا؛ تصویر رسانه‌ها از رابطه بین قانون مدنی و اعمال مذهبی، مانند معرفی عناصر قانون شریعت، منعکس کننده بحث‌های جاری در مورد نقش دین در یک سیستم حقوقی عمدتاً سکولار است که این امر نشان می‌دهد، چگونه رسانه می‌تواند بر ادراک عمومی و اصلاحات قانونی در مورد ازدواج تأثیر بگذارد.

۴. رسانه و پویایی خانواده: نقش رسانه در پویایی خانواده و زناشویی پیچیده است و بسته به محتوا و چارچوب رسانه، می‌تواند از ارزش‌های سنتی خانواده حمایت کند و یا آن را به چالش بکشد. در ایتالیا؛ قانونی شدن طلاق منجر به تغییر و گرایش به سمت ازدواج‌های مدنی به ویژه در میان افراد تحصیل کرده شده است که نشان دهنده تأثیر تغییرات نهادی و عوامل فرهنگی بر انتخاب ازدواج می‌باشد. (دلاکروکس، ماریانی، مرسیه، ۲۰۲۳: ۱۷۷۷-۱۸۱۸) که این امر نشان می‌دهد، رسانه می‌تواند از ترویج ازدواج مدنی به عنوان یک موضع مترقی حمایت کند.

در نهایت همان‌گونه که بیان شد؛ رسانه به طور قابل توجهی بر درک و عملکرد ازدواج‌های مدنی و مذهبی با تغییر هنجارهای فرهنگی و چارچوب‌بندی بحث‌های عمومی و تغییر وابستگی‌های مذهبی بر روی ازدواج تأثیر می‌گذارد. در واقع تأثیر رسانه بر ازدواج و قوت یافتن ازدواج مدنی در مقابل ازدواج مذهبی را باید تحت تأثیر عوامل قانونی، فرهنگی و مذهبی دانست. رسانه در شکل دادن به نگرش‌های ازدواج، به ویژه در زمینه سکولاریزاسیون و بحث در مورد برابری ازدواج نقش اساسی و کلیدی دارد و بحث‌های مداوم در مورد تعامل بین این ابعاد، همواره وجود داشته که تأثیر دین بر نگرش و انتخاب ازدواج، در جهت ثبات ازدواج است و تعامل این سه عنصر رسانه، فرهنگ و مذهب، سبب خواهد شد که تعامل پیچیده‌تری بین رسانه‌ها، مذهب و انتخاب‌های ازدواج به وجود آید و افراد از هدف اصلی خود که انتخاب همسر و یک ازدواج موفق است، دور شوند. از این رو نیازمند بررسی چندین عامل مهم در تحقق ازدواج مدنی از طریق رسانه می‌باشیم که عبارتند از: تبلیغات رسانه‌ای، آزادی بیان در فضای مجازی، بی‌ثباتی خانواده امروزی و مذهب است.

۱. تبلیغات رسانه‌ای

همان‌گونه که بیان شد؛ رسانه نقش مهمی در روند ازدواج ایفا می‌کند، به ویژه از طریق تبلیغات زناشویی که یک استراتژی رایج برای انتخاب شریک زندگی در فرهنگ‌های خاص است. از باب نمونه می‌توان به انتخاب همسر از طریق تبلیغات در فرهنگ هندو گجراتی در میان خانواده‌های طبقه متوسط به بالا اشاره نمود که برای انتخاب شریک ازدواج، از طریق رسانه در فضای مجازی، به طور فزاینده‌ای استفاده می‌شود. (شوکل، کاپادیا، ۲۰۰۷: ۳۷-۵۴) در واقع رسانه می‌تواند با تبلیغات گسترده خویش، بسترسازی مطلوبی برای افراد باشد که تا ترجیح‌های شخصی خود را بیان کنند و در عین حال شامل خواست‌های خانواده هم باشد که منعکس کننده ترکیبی از جهت‌گیری‌های فردگرایانه و جمع‌گرایانه است. همچنین تبلیغات در زمینه زناشویی به گردش بازنمایی‌های اجتماعی و ایجاد مقوله‌های ادراکی کمک می‌کند. از این رو می‌تواند بر نحوه درک و رویکرد افراد به ازدواج تأثیر بگذارد و اغلب با هنجارهای فرهنگی و اجتماعی گسترده‌تر همسو شود. در حالی که ممکن است بالعکس عمل نموده و مستقیماً با تبلیغات زناشویی مرتبط نباشد

و با تبلیغات عمومی که اغلب روابط صمیمی، از جمله موارد آن ازدواج باشد را از طریق مؤلفه‌های مختلفی مانند اشتیاق، صمیمیت و تعهد، به تصویر کشد. این تصاویر می‌توانند انتظارات و آرمان‌های اجتماعی را در مورد ازدواج شکل دهند و نقش تعیین کننده‌ای داشته باشند و غالباً در تبلیغات از نمادها و پیام‌های مذهبی برای جذب گروه‌های خاص مصرف کننده استفاده می‌شود که خود این امر می‌تواند بر ادراکات و رفتارهای مربوط به ازدواج تأثیر اساسی بگذارد. (ناردلا، ۲۰۲۳: ۱۹۵-۱۸۱) با این حال، شاید تاکنون بحثی از تأثیر مستقیم تبلیغات بر ترویج ازدواج‌های غیرمذهبی به صراحت نشده باشد، اما تبلیغات عامل مهمی در ازدواج‌های سکولار در مقابل ازدواج‌های مذهبی است. مثلاً در برخی از مناطق لبنان، گرایش رو به رشدی به سمت ازدواج‌های سکولار وجود دارد که ناشی از تغییرات قانونی و اجتماعی است. از این رو گروه‌های جامعه مدنی برای به رسمیت شناختن ازدواج‌های غیرمذهبی که سبب کاهش فرقه‌گرایی و ترویج هویت ملی می‌شود، بر آن پافشاری می‌کنند. (پانچتی، ۲۰۱۷: ۶۳-۷۸، ۲۰۱۸: ۱۹۱-۲۰۸) این نشان دهنده یک تغییر اجتماعی بزرگ در سطح جامعه است که می‌تواند تحت تأثیر روایت‌های فرهنگی و رسانه‌ای گسترده‌تر قرار گرفته باشد. از این رو مطالعات نشان می‌دهد (لافلر، مورالیداران، راث_کوهن، ۲۰۲۲: ۹۵-۱۰۶)؛ براساس ترجیحات مصرف کننده افراد غیرمذهبی، واکنش آنان به تبلیغات معنوی نسبت به تبلیغات مذهبی بازخورد بهتری دارد که خود این امر بیانگر این است که تبلیغات می‌تواند به گونه‌ای تنظیم شود که به ارزش‌های سکولار متوسل شود و به طور بالقوه گزینه‌های ازدواج غیرمذهبی را ترویج کند.

از دیگر اثرات تبلیغات رسانه در فضای مجازی، می‌توان به تأثیرات فرهنگی آن اشاره نمود. تأثیر فراگیر ازدواج در رسانه‌ها و تبلیغات، تمرکز را از دیدگاه‌های مذهبی و اخلاقی نسبت به ازدواج به مفاهیم مصرف کننده محور و رمانتیک‌تر تغییر داده است. این تغییر می‌تواند به طور غیرمستقیم از عادی‌سازی ازدواج‌های غیرمذهبی حمایت کند. اما هیچ شواهد مستقیمی هم وجود ندارد که تبلیغات را با ترویج ازدواج‌های غیرمذهبی مرتبط کند. از این رو عوامل فرهنگی مؤثر بر انعقاد ازدواج‌های غیرمذهبی را باید شامل؛ سرمایه‌داری مصرف کننده و سکولاریزاسیون و تغییرات جمعیتی هم دانست. یعنی در ازدواج آن چه که اثرگذار است علاوه بر تبلیغات، تغییر از دیدگاه‌های مذهبی و جهت گرفتن به سمت سکولار، تحت تأثیر سرمایه‌داری مصرفی است که بر بیان شخصی و مصرف‌گرایی بر ارزش‌های سنتی مذهبی تأکید دارد. یعنی تغییرات جمعیتی از آن دسته از تغییرات است که هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی، منعکس کننده تغییرات فرهنگی گسترده‌تر به دور از هنجارهای مذهبی به سمت مفاهیم سکولارتر و فردی‌تر از ازدواج است. (اینگراهام، ۲۰۰۸: ۱-۲۸۸)

بنابراین تصویرسازی در تبلیغات می‌تواند یک عامل اصلی و زمینه‌ساز عناصر غیرمذهبی و سکولار باشد که شامل تبلیغات فرهنگی و مذهبی، نمادگرایی مذهبی، تبلیغات سکولار و معنوی، مصرف‌گرایی و بیان شخصی و حتی حساسیت‌های فرهنگی شود. یعنی تبلیغات براساس مخاطبان، هدف خود را منعکس می‌کند و به تصویر کشیدن خانواده و ازدواج در آگهی‌ها در کشورهای مختلف به طور قابل توجهی متفاوت است و می‌تواند تحت تأثیر عوامل فرهنگی، مذهبی مطابق با آن محل و منطقه باشد. اما درخصوص نمادگرایی مذهبی باید بیان نمود که استفاده از نمادهای مذهبی در تبلیغات نیز براساس نگرش مصرف‌کنندگان است که بر دینداری و پیشینه فرهنگی آنها می‌تواند، تأثیر متفاوتی بگذارد. به عنوان مثال؛ تبلیغات با نمادهای مذهبی ممکن است توسط افراد بسیار مذهبی مورد استقبال قرار گیرد، در حالی که مخاطبان سکولار ممکن است تبلیغات بدون چنین نمادهایی را ترجیح دهند. (ناردلا، ۲۰۲۳: ۱۸۱-۱۹۵؛ پانچتی، ۲۰۱۷: ۶۳-۷۸، ۲۰۱۸: ۱۹۱-۲۰۸)

یعنی افراد غیرمذهبی تمایل به تبلیغات معنوی به جای تبلیغاتی مذهبی دارند و پاسخ مثبت‌تری به آن نشان می‌دهند که نشان دهنده ترجیح دادن به تصاویر سکولار است که با جهت‌گیری زندگی آنها همسو است. از این رو می‌توان بیان نمود که تبلیغات، به ویژه از طریق تبلیغات زناشویی، با فراهم کردن بستری برای انتخاب شریک زندگی، تداوم هنجارهای جنسیتی و تأثیرگذاری بر برداشت‌های فرهنگی از ازدواج، نقش مهمی در شکل دادن به پویایی ازدواج ایفا می‌کند. این نقش دوگانه تسهیل در انتخاب شخصی درحالی‌که هنجارهای سنتی را تقویت می‌کند، تعامل پیچیده بین ترجیحات فردی و انتظارات اجتماعی را در زمینه ازدواج برجسته می‌کند. از این رو عواملی دیگری چون آزادی بیان و بی‌ثباتی خانواده در این حوزه، کمک کننده نفوذ تبلیغات بر انتخاب نوع ازدواج خواهند شد که در ادامه به بیان آن خواهیم پرداخت.

۲. آزادی بیان در فضای مجازی

چشم انداز تبلیغات و حقوق مرتبط با آن، در فضای مجازی اعم از رسانه‌های اجتماعی و دنیای مجازی، پیچیده است و در حال تحولات گسترده می‌باشد. به خصوص آزادی بیان در مقابل حمایت از مذهب همواره قد علم می‌کند و اینترنت آزادی بیان نامحدود را مجاز می‌داند که می‌تواند منجر به تضاد با حقوق تضمین شده در قانون اساسی مانند حق آزادی بیان مذهبی و حمایت از کرامت انسانی شود. این آزادی نامحدود اغلب منجر به سخنان فتنه‌انگیز می‌شود که افراد را بر اساس اعتقادات مذهبی آن‌ها هدف قرار می‌دهد و به طور بالقوه منجر به جرایم جنایی می‌شود. زیرا سازگاری قانونی رسانه‌های اجتماعی به عنوان فضاهای عمومی یا خصوصی به طور قابل توجهی بر مسئولیت‌های قانونی و حمایت‌های موجود اثر دارد و حتی این تمایز بر میزان کنترل اداری و مسئولیت‌های قانونی کاربران، از جمله رسیدگی به سوءاستفاده، از طریق تبلیغات ضد مذهبی تأثیر می‌گذارد. (خانتوری، ۲۰۲۲)

در حالی که باید بیان نمود درست است که آزادی بیان یک حق اساسی است، اما باید با محافظت در برابر سخنان نفرت‌انگیز و نقض حقوق مذهبی در فضای دیجیتال متعادل شود و چارچوب‌های قانونی باید با ماهیت منحصر به فرد محیط‌های مجازی سازگار شوند تا از محافظت همه جانبه افراد در برابر تبلیغات رسانه‌های ضد مذهبی اطمینان حاصل گردد. از این رو تبلیغات مذهبی ابزاری برای ترویج ارزش‌ها و شکل دادن به نگرش‌های متناسب با یک دین معین است و رابطه بین دینداری و اعتماد به تبلیغات بر اجتناب از تبلیغات، تأثیر می‌گذارد و دینداری بیشتر، منجر به اجتناب کمتر می‌شود. زیرا قضاوت اخلاقی و تعهدات مذهبی، ادراک‌های تبلیغاتی بحث برانگیز را شکل می‌دهند و بر نگرش نسبت به آگهی و نگرش برند تأثیر گذار خواهند بود. حتی تأثیر پیام‌های مذهبی بر نگرش مصرف کننده و قصد خرید بر اساس سطح دینداری متفاوت است. چه برسد به مقوله ازدواج که از اهمیت بالاتری برخوردار است.

از این رو آزادی بیان نامحدود اینترنت به دلیل تضاد با حقوقی مانند حق حریم خصوصی و حق آزادی بیان مذهبی، نگرانی‌های قانونی را ایجاد می‌کند. از باب نمونه؛ مقررات الگوهای تبلیغاتی از مذهب در قوانین کشورهای همانند آمریکا و فرانسه، تنش بین الگوی تبلیغات مذهبی، افترا و آزادی بیان را نشان می‌دهد. در واقع اخلاق نقش مهمی در تبلیغات رسانه‌های اجتماعی، ایفاء می‌کند و یکی از نگرانی‌های اخلاقی، ناشی از تبلیغات رسانه‌های اجتماعی است و از حوزه‌های مورد توجه کارشناسان است و همان گونه که نمی‌توان از تأثیرات مذهب بر قابل اعتماد بودن تبلیغات و پیام‌های مذهبی غافل بود، در مقابل نیز بر روی تبلیغات غیر مذهبی هم اثرگذار است و تبلیغات ازدواج در اکثر موارد در بین ادیان مختلف با هدف ترویج وحدت و هماهنگی در میان جوامع مختلف انجام می‌شود. با این حال، این تبلیغات اغلب جنجال و واکنش‌های قابل توجهی ایجاد می‌کند که با چندگانگی افکار عمومی روبه‌رو خواهد شد و حتی در بعضی از موارد منجر به تحریم و ترول رسانه‌های اجتماعی می‌شود و ازدواج‌های بین ادیان نیز از این قاعده مستثنی نیست و می‌تواند تأثیرات روانی عمیقی بر خانواده‌ها داشته باشد که به همین دلیل تحقق ازدواج مدنی در کشورهای اسلامی، همواره دارای پیامدهای نامطلوبی بوده است و همسران و فرزندان در خانواده‌های بین ادیان و مذاهب، اغلب استرس روانی و شک و تردید در مورد هویت مذهبی خود را تجربه می‌کنند. کودکان ممکن است بین ادیان و مذهب ناهمگون والدین خود، احساس گسیختگی کنند که منجر به درگیری‌های درونی و استرس هم برای کودکان و هم برای والدین شود. (حمدانه، ۲۰۱۸: ۲۷۹-۲۹۱)

با وجود این چالش‌ها، باز هم باید بیان نمود که موارد استثناء هم وجود دارد و در برخی از موارد خانواده‌های ناهمگون دینی و مذهبی، موفق به زندگی هماهنگ می‌شوند، آن هم در صورتی که از پیروان یک مذهب و یا یک دین بوده ولی از لحاظ فرقه متفاوت باشند، اما با این اوصاف هنوز با مشکلات روحی و روانی اساسی روبه‌رو هستند. یعنی ازدواج‌های بین ادیانی، همچنین بر صلح مذهبی و پویایی اجتماعی جامعه گسترده‌تر نیز تأثیر می‌گذارد که از باب نمونه در لومبوک شمالی، ازدواج بین ادیان تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله عناصر اجتماعی-فرهنگی و فقدان دانش دینی است. این ازدواج‌ها می‌تواند منجر به تأثیرات روانی بر خانواده‌های درگیر شود و بر هماهنگی مذهبی جامعه اطراف تأثیر بگذارد. (حمیم، اسکندر، عزیزالرحمن، ۲۰۲۲: ۱۲۹-۱۳۸)

درواقع باید بیان نمود که ریشه نفوذ تبلیغات بر انتخاب نوع ازدواج، باعث تغییر قابل توجه خواست نسل جدید در نگرش نسبت به ازدواج مدنی یا ازدواج بین ادیان و مذاهب برای خود و یا فرزندان‌شان است، در حالی که نسل‌های قدیمی‌تر درباره وابستگی به رسانه و انتخاب ازدواج مدنی مقاومت بیشتری از خود نشان داده‌اند و در مقابل افراد جوانتر پذیرش بیشتری نسبت به رسانه دارند و

کمتر در انتخاب شریک زندگی فرزندان خود، دخالت می‌کنند. این تغییر نشان دهنده تغییر تدریجی در هنجارهای اجتماعی، نفوذ رسانه و پذیرش روابط بین ادیان است و تبلیغات مبتنی بر ازدواج در میان ادیان مختلف، تأثیرات بسیار پیچیده‌ای بر خانواده‌ها و جوامع دارد. در واقع تبلیغات می‌تواند وحدت را ترویج کرده اما همچنان جنجال و استرس روانی هم ایجاد کند که درک این پویایی‌ها برای رسیدگی به چالش‌ها و پرورش جامعه‌ای فراگیرتر، بسیار مهم است.

۳. بی‌ثباتی خانواده امروزی

علت نفوذ رسانه در خانواده‌ها را می‌توان بی‌ثباتی خانواده امروزی در وهله نخست دانست که این امر محتمل است که مبتنی بر انحرافات نفسانی از فطرت الهی دانسته شود و محققان خانواده (شعبانی اصل، ۱۳۹۰: ۳۸-۷۳)، انحرافات در خانواده را در سه مرحله تقسیم نموده‌اند که عبارت از: احساسات فردی (عوامل اولیه)، کنش‌های فردی زن و شوهر (عوامل ثانویه) و برخی عوامل پشتیبان (آگاهی بخشی، حقوق، تربیت اخلاقی و کنترل اجتماعی)، است. درحالی‌که باید بیان نمود رسانه با نفوذی که بر روی افراد دارد، سبب فقدان یک انسان کامل و بی‌نقص در هر فرد می‌کند و حس پوچی و ناکارآمد بودن را در وی القاء خواهد کرد که این امر یکی از عوامل اساسی بی‌ثباتی پیوندهای خانوادگی مبتنی بر افکارهای مخرب است که یکی دیگر از عوامل آن را می‌توان در نفوذ دیدگاه فیلسوفان (مطهری، ۱۳۷۸) بر اعماق خانواده دانست و دلیل آن به خاطر پی نبردن به عمق فلسفه زندگی خانوادگی است که تنها خانواده را از دریچه اقدام دو فرد به تأسیس یک شرکت در زندگی، برای بهره‌مندی بیشتر از مواهب و لذات زندگی دیده‌اند.

درواقع دلیل بی‌ثباتی خانواده امروزی، تنها ناشی از انحرافات مبتنی بر خواهش‌های فطرت انسانی نیست و رسانه نقش مهمی بر آن ایفاء می‌کند. از مهم‌ترین اثرات می‌توان به عواملی اشاره نمود که در نظریه یادگیری «بندورا» (معدن‌دار، ۱۳۸۹: ۱۵۷) آمده است. او معتقد است که این عوامل عبارتند از: تقلید، تقویت، تقویت جانشینی، یادگیری اجتماعی و تبادل اجتماعی است. از این‌رو خانواده تأثیر قابل توجهی بر استفاده کودکان از رسانه‌ها دارد و الگوهای مصرفی و نگرش آن‌ها را نسبت به رسانه‌ها شکل می‌دهد. بنابراین از طریق اثرپذیری رسانه و بی‌ثباتی فرهنگی خانواده، کودکان با این شیوه، زندگی خانوادگی آینده خود را شکل می‌دهند که از آن جمله می‌توان به موقعیت فیزیکی اعضای خانواده در درون خانواده و کیفیت مبادلاتی که در واحد خانواده رخ می‌دهد، اشاره نمود. (ناتاسون، ۲۰۱۳: ۲۹۹-۳۰۶) و اکثر استفاده کودکان از رسانه‌ها در یک پویایی خانواده گسترده‌تر اتفاق می‌افتد و درک این پویایی برای درک استفاده از رسانه‌های کودک به عنوان یک کل بسیار مهم است. (کوبین و سایرین، ۲۰۱۷: اس ۱۱۲-اس ۱۱۶)

درواقع نقش رسانه در شکل‌گیری روابط خانوادگی و پویایی خانواده به طور فزاینده‌ای تحت تأثیر رسانه‌های دیجیتال قرار گرفته است و نحوه استفاده خانواده‌ها از رسانه در دهه گذشته به طور قابل توجهی تغییر کرده است و در چارچوب تئوری سیستم‌های خانواده، مشخص شده است که استفاده از رسانه‌های خانوادگی با ارتباط خانوادگی مرتبط است (پادایلا، فریزر، کوبین، ۲۰۱۲: ۴۴۰-۴۲۶) و استفاده از رسانه در کودکان خردسال و والدین فراگیر شده است و با بررسی تأثیر استفاده از رسانه‌ها بر عملکرد خانواده، نشان می‌دهد که عملکرد خانواده زمانی متعادل است که هم والدین و هم کودکان خردسال، سطح پایینی از دستگاه‌های دیجیتال را استفاده کرده‌اند. (هاج و سایرین، ۲۰۱۲: ۲۸۵-۳۰۷) از این‌رو بدست آمد که رسانه یک عامل مهم در بی‌ثباتی خانواده است و باعث دیدگاه‌های مختلف و خواست‌های جدید در جوانان در مورد روابط خانوادگی می‌باشد و زمانی می‌توانیم از شیوه‌های مطلوب اثرگذاری رسانه‌های دیجیتال بر عدم بی‌ثباتی خانواده صحبت کنیم که جوانان را به انسجام خانواده متعهد کنیم آن هم از طریق استفاده مسئولانه از رسانه‌های اجتماعی و ایجاد بسترهای فرهنگی مناسب برای مقابله با چالش‌های آنلاین و تأمین فضای مجازی کارآمد و خانواده محور است و نباید هنجارشکن و ضد ارزش باشد.

۴. مذهب

مذهب نیز یک عامل کلیدی دیگر است که بر ترجیحات انتخاب شریک زندگی افراد نقش دارد و ارتباط بین مشارکت مذهبی و رضایت از رابطه نشان می‌دهد که ابعاد مختلف مشارکت مذهبی، مانند اعتقادات مذهبی مشترک، وابستگی و حضور، با رضایت از رابطه و انتظارات ازدواج در بین افراد، رابطه مثبت دارد. تأثیر مذهب بر فرآیند تصمیم‌گیری در انتخاب شریک می‌تواند بر ثبات روابط اثر داشته باشد اما تحقیقات دیگری نیز نشان می‌دهد (پریتویت و سایرین، ۲۰۱۵: ۲۱۲-۲۳۱) که تأثیر آن به طور یکنواخت مثبت نیست. مطالعات نشان می‌دهد که دینداری، به ویژه حضور مذهبی، تأثیر مثبت زیادی بر ثبات زوج‌های درون مذهبی دارد اما می‌تواند ثبات را در زوج‌های بین ادیان و مختلط کاهش دهد. درواقع پیامدهای فرهنگی استفاده از دین به عنوان الگویی برای انتخاب همسر عبارتند از:

۱. تأثیرات دین در تصمیم‌گیری است. درواقع بین اهمیت دین یا ایمان مذهبی و تأثیر ادراک شده عوامل مذهبی بر انتخاب شغل، تصمیم‌گیری در مورد ازدواج، سکونت و تعداد فرزندان رابطه مثبت و معناداری است.
۲. تأثیر دیندار بودن و همسرگزینی است. یعنی اهمیت دینداری در انتخاب همسر و رضایت زناشویی در میان افراد متاهل که مورد بررسی قرار گرفته است (آساماری، سولبرگ، سولون، ۲۰۰۸: ۳۷-۵۲)، هم مردان و هم زنان گزارش داده‌اند که دینداری فرد منتخب، در تصمیم‌گیری آنان برای انتخاب همسرشان مهم است.

حال با توجه به آن‌چه که بیان شد، ملاحظات اخلاقی استفاده از دین را به عنوان مبنایی برای انتخاب شریک زندگی به این دلیل محققان (پری، ۲۰۱۵: ۲۰۳-۲۲۵-۲۰۱۵: ۴۷۶-۴۹۰) دانسته‌اند که تأثیر تعهد مذهبی بر پیامدهای زناشویی باعث می‌گردد که داشتن همسری که مذهبی‌تر است، نتایج مثبت ازدواج را پیش‌بینی کند و زنان از داشتن همسر متعهد مذهبی بیشتر از مردان سود خواهد برد و تأثیرات مذهبی قبل از ازدواج، سبب بالاتر رفتن کیفیت زناشویی آنان می‌شود، آن هم در شرایط خاص، یعنی افرادی که مذهب بر تصمیم ازدواج آنها تأثیر زیادی گذاشته است، متقابلاً با همسران متعهد مذهبی ازدواج می‌کنند.

حال همان‌گونه که مذهب در زندگی افراد مهم و پررنگ است، نقش رسانه بر مذهب چگونه خواهد بود؟ باید بیان نمود که رسانه همواره با فرهنگ و مذهب در تعامل است و بر اعمال مذهبی خاص مانند آیین‌های ازدواج تأثیر گذار است و به اعتقاد محققان (گیام متی، ۲۰۲۴: ۱۰۲۲)؛ ارزش‌ها و هنجارهای دینی را از طریق بدهای اجرایی آیین‌های ازدواج تغییر می‌دهد. همچنین رسانه در درگیری‌های مذهبی-سکولار بسیار خود را نشان می‌دهد و همواره برجسته است. یعنی رسانه، به عنوان پیش‌تاز طرف‌های مخالف، عمل می‌کند که منجر به از دست دادن یک ناظر مهم عمومی و تعمیق شکاف‌های اجتماعی است. از باب نمونه؛ سنت‌ها و باورهای مذهبی در طول تاریخ بر تصمیمات قانونی مربوط به ازدواج، به ویژه در زمینه ازدواج بین نژادی و مقررات قانونی آن در ایالات متحده، تأثیر گذاشته است که نشان دهنده تأثیر قابل توجه دین بر قوانین ازدواج است که این امر به خصوص در دینداری پیروان مسیحیت با نگرش‌های سنتی ازدواج در ارتباط بوده و تأثیرات فردی، زمینه‌ای و متقابل در آن مشاهده شده است که نشان می‌دهد دین بر ارزش‌ها و نگرش‌های اجتماعی نسبت به ازدواج تأثیر می‌گذارد.

ازاین‌رو تأثیر رسانه‌ها بر دین و امکان گفتگوی خلاق بین دین و رسانه‌های جمعی، نشان دهنده نیاز به رویکردی آگاهانه‌تر و مشارکتی‌تر برای استفاده از رسانه‌های جمعی به عنوان یک نهاد اجتماعی برای تقویت هماهنگی، صلح و برابری جهانی است که رسانه، نقش مهمی در شکل دادن به انتخاب‌های ازدواج، تأثیرگذاری بر گفتمان عمومی در مورد ازدواج و تأثیرگذاری بر نگرش‌های اجتماعی نسبت به ازدواج مدنی و مذهبی دارد. تعامل میان رسانه، فرهنگ و مذهب با تأکید بر لزوم درک دقیق از تأثیر رسانه‌ها بر ازدواج و اهمیت توجه به جنبه‌های مذهبی و مدنی در زمینه ازدواج و طلاق، همواره برجسته است و قابل تفکیک نیست.

۵. سیاست رسانه‌ای

در نظام حقوقی ایران، قوانین و مقررات متعددی برای تنظیم و کنترل رفتارهای اجتماعی، فرهنگی و رسانه‌ای وضع شده است. برخی از این قوانین به طور خاص برای جلوگیری از انتشار مطالب ضدمذهبی و هنجارشکن در رسانه می‌باشند که از آن جمله قانون

مطبوعات و قانون جرایم رایانه‌ای است که شامل مقرراتی هستند که انتشار مطالب ضد مذهبی و هنجارشکن را ممنوع می‌کند و برای متخلفان مجازات‌هایی تبیین شده است. در این خصوص دو سازمان شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز نقش مهمی در نظارت بر محتوای رسانه و اجرای این قوانین دارند. در واقع این نهادها می‌توانند مجوز رسانه را لغو کنند و یا جریمه‌های مالی و کیفری متناسب با جرم رخ داده توسط رسانه، برای متخلفان اعمال کنند.

درواقع نویسندگان (پوررشیدی و سایرین، ۱۴۰۱: ۹۷-۱۰۷) (طالبیان، ۱۳۹۹: ۱۴۸-۱۶۶)، در این عرصه معتقدند که سیاست رسانه‌ای در ایران متأثر از قوانین و ایدئولوژی‌های اسلامی است و مقرراتی متناسبی با رسانه‌های جدید و موقعیت‌های سیاسی دارد و در این راه سیاست‌های نظارتی خاص برای رسانه‌های پخش، ایجاد شده است تا محدودیت‌هایی نیز بر فعالیت‌های احتمالی پخش بتوانند اعمال کنند. سیاست رسانه‌ای ایران پیچیده است و مقررات و قوانینی دارد که مطبوعات، صدا و سیما، ماهواره و فضای مجازی را پوشش می‌دهد و قانون مطبوعات ایران نیز که از فضای سیاسی جمهوری اسلامی پیروی کرده است، از زمان انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ تا به امروز «وابستگی مسیری» مشخصی را طی می‌کند. از این‌رو نظارت و اجرای رعایت مقررات رسانه‌ای در ایران عبارت از اقدامات نظارتی واکنشی و پیشگیرانه برای کنترل آن‌چه افراد یا گروه‌ها ممکن است در یک محیط فضای مجازی بیان کنند و یا انجام دهند و در نهایت کنترل فراگیر محتوای رسانه‌ای، برقرار می‌شود. از این‌رو چالش‌های پیش‌روی ایران در اجرای مقررات و هنجارهای رسانه‌ای عبارت از انطباق مقررات رسانه‌ای با فناوری‌های جدید و موقعیت‌های سیاسی است که منجر به نیاز به سیاست‌های رسانه‌ای جدید می‌شود.

دولت ایران از نظارت دیجیتال برای نظارت بر فعالیت‌های سیاسی در خارج از کشور و آماده‌سازی اقدامات متقابل، انطباق با جریان‌های اطلاعاتی فراملی و شبکه‌های حمایتی استفاده می‌کند و همچنین رسانه‌های قدیمی از لحاظ تحکیم قدرت با ظهور تلویزیون‌های ماهواره‌ای و اینترنت به چالش کشیده شده‌اند که منجر به از دست دادن انحصار دیدگاه‌ها و تولیدات رسانه‌ای شده است. از این‌رو پژوهشگران (هاشم‌زادگان، صبوری پور، ۱۴۰۲: ۹۹-۱۲۴) اذعان داشته‌اند پیامدهای عدم رعایت مقررات رسانه‌ای در ایران، می‌تواند منجر به محدودیت‌هایی بر آزادی اینترنت، از جمله مسدود کردن وب سایت‌ها و محدودیت دسترسی به اطلاعات شود.

در نتیجه باید بیان نمود در صورت برخوردهای بیش از اندازه قانونی و بدون سیاست رسانه در ایران، سبب خواهد شد که ایرانیان تمایل بیشتری به ایجاد سایت‌های بی‌هویت یا زرد داشته باشند و یا به سرویس‌های خبری و فرهنگی خارجی سوق داده شوند. زیرا تنظیم‌گری رسانه‌های ایران متأثر از قوانین و ایدئولوژی‌های اسلامی است و چارچوب پیچیده‌ای دارد که اشکال مختلف رسانه را پوشش می‌دهد و از آن‌جایی که دولت از ابزارهای رسمی و غیررسمی برای تنظیم آزادی مطبوعات استفاده می‌کند و با چالش‌های مربوط به پیشرفت‌های فناوری و جریان اطلاعات فراملی مواجه است. حال عدم رعایت مقررات رسانه‌ها همان‌طور که می‌تواند منجر به محدودیت در آزادی اینترنت و سرکوب روزنامه‌نگاری مستقل شود، می‌تواند پیامدهای آسیب‌زا برای کانون خانواده به خصوص در انتخاب نوع ازدواج در داخل و خارج از کشور به همراه داشته باشد که نیازمند بازبینی است.

ازدواج مدنی

ازدواج مدنی نشان دهنده یک شکل مدرن و سکولار است که توسط دولت‌ها به رسمیت شناخته شده است و پیامدهای قانونی، اجتماعی و فرهنگی قابل توجهی دارد. ریشه‌های تاریخی ازدواج مدنی را می‌توان در تغییرات قانونی و تغییرات اجتماعی در قرن‌های ۱۹ و ۲۰، ردیابی کرد که منعکس‌کننده تکامل مداوم ازدواج به عنوان یک نهاد حقوقی و اجتماعی است. در واقع ازدواج مدنی نوعی از ازدواج است که توسط دولت و بدون در نظر گرفتن ملاحظات مذهبی به رسمیت شناخته می‌شود. این نوع ازدواج به افراد اجازه می‌دهد که شریک زندگی خود را به صورت آزادانه انتخاب کنند و از آزادی مذهبی برخوردار باشند. از این‌رو این نوع ازدواج دارای ویژگی‌هایی است که از اهم آن قانونی و سکولار بودن آن است. یعنی ازدواج مدنی توسط دولت و بدون توجه به مذهب افراد به رسمیت شناخته می‌شود و افراد دارای آزادی انتخاب در انتخاب شریک زندگی خود، بدون محدودیت‌های مذهبی هستند. (چاترجی، ۲۰۱۰: ۵۲۴-۵۵۲) یعنی از لحاظ قانونی به زوج‌ها، منابع اجتماعی و روانی مهمی ارائه می‌شود که به تقویت خانواده و

نهاد ازدواج کمک می‌کند و در برخی از کشورها، ازدواج مدنی می‌تواند در دفاتر ثبت یا مکان‌های مذهبی ثبت شود، اما همچنان به عنوان یک قرارداد یا یک عقد مدنی شناخته می‌شود. (پروربت، ۲۰۲۲: ۱۳۶-۱۶۰)

نقطه مقابل ازدواج مدنی را باید ازدواج مذهبی دانست که این نوع ازدواج جایگاه اصلی خود را کمابیش در بین جوانان از دست داده است و تفاوت کلی این دو ازدواج در این است که در ازدواج مدنی نیازی به هیچ مراسم مذهبی نیست و توسط مقامات دولتی انجام می‌شود. (چاترجی، ۲۰۱۰: ۵۲۴-۵۵۲؛ پروربت، ۲۰۲۲: ۱۳۶-۱۶۰) و در برخی کشورها ممکن است بالعکس بوده و باید ازدواج مذهبی، نیاز به تأیید دولت داشته باشد تا به عنوان ازدواج مدنی شناخته شود. (سالیناس آراند، ۲۰۱۰) از باب نمونه؛ در کبک کانادا، ازدواج مدنی به عنوان یک چارچوب قانونی برای روابط زناشویی شناخته می‌شود و شباهت زیادی به ازدواج در حقوق روم باستان دارد. (لاپلانت، ۲۰۱۱) در واقع ازدواج مدنی را باید یک نهاد قانونی دانست که به افراد اجازه می‌دهد بدون توجه به مذهب، شریک زندگی خود را انتخاب کنند و از حمایت‌های قانونی برخوردار شوند. زیرا ازدواج مدنی، محصول قوانین مدرن و تبلیغات رسانه‌ای است که منعکس کننده یک دولت بوروکراتیک، شمارشی و سکولار شده می‌باشد که به افراد اجازه انتخاب مطلق شریک زناشویی خویش را فارغ از هر سنتی می‌دهد و به آنان آزادی ایمان مذهبی را اعطاء می‌کند که این امر نشان دهنده یک پدیده اساساً مدرن است که بر آزادی فردی و خودمختاری تضمین شده توسط دولت تأکید دارد. بنابراین نویسندگان تنها تفاوت ازدواج مدنی با ازدواج مذهبی را در یک تفاوت اساسی خلاصه کرده‌اند که ازدواج مدنی به هیچ نهاد یا مراسم مذهبی وابسته نیست و حتی اجازه می‌دهد تا یک اتحادیه سکولار توسط دولت به رسمیت شناخته شود. (چاترجی، ۲۰۱۰: ۵۲۴-۵۵۲) در مقابل عده‌ای دیگر از نویسندگان معتقدند که ازدواج مدنی را نمی‌توان به درستی از ازدواج مذهبی متمایز کرد، در حالی که برخی دیگر معتقدند که ازدواج مدنی باید در کنار ازدواج مذهبی گزینه‌ای برای شکستن انحصار مذهبی در حوزه حقوق شخصیه باشد. (پروربت، ۲۰۲۲: ۱۶۰-۱۳۶؛ سالیناس آراند، ۲۰۱۰) از این رو به عنوان نمونه می‌توان به معرفی و رشد ازدواج مدنی در ایتالیا پرداخت که منجر به نیروهای سکولاریزاسیون گردید و افراد تحصیل کرده ازدواج مدنی را به ازدواج مذهبی ترجیح دادند که تحقق این امر به ویژه در افرادی که زمینه سرمایه اجتماعی بالاتر داشتند و یا دارای پیوندهای خانوادگی ضعیف‌تر بودند، رواج یافت. (دلاکروکس، مرسیه، ماریانی، ۲۰۲۳: ۱۷۷۷-۱۸۱۸)

باید بیان نمود، علت این امر آن است که ریشه‌هایی از مذهب را باید در تبلیغات گسترده مکتب سکولاریسم دانست که ازدواج مدنی را شکلی از مشارکت مدنی بیان نموده و به عنوان جایگزینی معاصر و برابر برای ازدواج سنتی رسانه‌ای کرده است. در عمل این امر منعکس کننده دور شدن از سنت‌های مردسالارانه است که تاریخچه آن را باید در قرن نوزدهم میلادی جستجو کرد. در این باب می‌توان به قانون ازدواج سال ۱۸۳۶م در انگلستان و ولز اشاره نمود که نقطه عطفی در معرفی ازدواج مدنی بوده است. (پروربت، ۲۰۲۲: ۱۳۶-۱۶۰) که در نهایت با رواج ازدواج مدنی و شناسایی و معرفی آن، در سراسر قاره اروپا باعث بحث‌های جدی‌ای در مورد موقعیت کلیسا در رابطه با دولت و جامعه، به ویژه در زمینه‌های چندقومیتی و چندفرقه‌ای شد. (اینون، اپل، ۲۰۱۶: ۱۲۶-۱۰۹) و بعد از آن می‌توان به قانون ۲۴ ژوئیه ۱۹۹۸م، اصلاح قانون خانواده و قیمومیت، اشاره نمود که به طور قابل توجهی بر نهاد ازدواج تأثیر گذاشته و منجر به امکان ازدواج مدنی برای به دست آوردن آثار قانون مدنی شد. (بالویکا، ۲۰۱۹: ۱۷-۲۹۳)

پذیرش یا رد ازدواج مدنی در ایران

ازدواج در علم حقوق از عقود و از امور مدنی برشمرده می‌شود. یعنی قرارداد خاصی است که هدف از این عقد بستن؛ مشارکت زن و مرد در زندگی مشترک و ایجاد نوعی اتحاد است که در پرتو یک رابطه قانونی و شرعی بین آنان ایجاد می‌گردد که در برخی از نظام‌های حقوقی از لحاظ ماهیت و منشأ، دارای انواع می‌باشد. ازدواج مدنی نیز در بیشتر کشورهای خارجی و برخی کشورهای مسلمان نوعی از ازدواج است که به عنوان یک ازدواج رسمی مورد پذیرش قرار گرفته است. در واقع این نوع از ازدواج ریشه در شرایط اعمال شده توسط قانون‌گذار دینی و مذهبی دارد و همین امر باعث شده است تا عده‌ای برای یافتن راه‌حل‌های قانونی برای حل این مشکلات رو به ازدواجی قانونی و رسمی تحت عنوان ازدواج مدنی آورند که به عنوان یک عقد دوجانبه بین زن و مرد بالغ دانسته می‌شود که با رضا و قبول تحقق می‌یابد و موضوع آن نیز مانند همه قراردادهای مدنی، توافق برای برقراری

زندگی مشترک دائمی بین زوجین است. از این رو همان‌گونه که بیان می‌شود؛ ازدواج مدنی به عنوان یک نهاد حقوقی باید شرایط اساسی عقود یعنی رضایت، اهلیت، موضوع و... را دارا باشد. (عبدالعزیز، ۲۰۱۰) یعنی صحت تشکیل عقد ازدواج مدنی مستلزم نداشتن هیچ مانعی برای ازدواج است که همراه با تعیین مهریه، جهیزیه و سایر ارکان مرتبط به ازدواج می‌باشد. بنابراین الزامات عقد ازدواج مدنی شامل موارد زیر است:

۱. هر یک از طرفین نکاح، ازدواج قبلی نداشته باشند و تمایل به ازدواج از دو طرف، باید ۱۵ روز قبل از انعقاد عقد ازدواج مدنی اعلام شود؛

۲. لازم است قبل از درخواست طلاق، زوجین سه سال صبر کنند و بعد از آن اقدام کنند؛

۳. فقط در صورت خیانت است که درخواست طلاق آنی پذیرفته می‌شود و همچنین در صورت وقوع خلاف، تدلیس و اجبار، ازدواج باطل می‌شود.

از این رو مطابق با موارد ذکر شده، شرایط طلاق یا لغو ازدواج مدنی برعکس انعقاد آن، بسیار سخت است، زیرا ازدواج مدنی عقدی است که دربرگیرنده مدت کوتاهی نیست و به راحتی نیز قابل انحلال نخواهد بود. بیشتر کشورهای خارجی و برخی کشورهای مسلمان ازدواج مدنی را چه به صورت امری و چه اختیاری تصویب کرده‌اند. این نوع ازدواج در کشورهای فرانسه، آلمان، سوئیس، بلژیک، سوئد، ایتالیا، رومانی، نروژ، موناکو، لوکزامبورگ، برزیل، آمریکای لاتین و روسیه اجباری است. اما در انگلستان، آمریکا، یونان و اسپانیا اختیاری است. اما در نظام حقوقی ایران از آن جایی که خانواده هسته اولیه جامعه را تشکیل می‌دهد و استواری بنیان خانواده و حفظ کیان آن از اهم واجبات است، نکاح هر ایرانی چه در داخل و چه در خارج، همواره مورد توجه قانون‌گذار بوده است. از این رو در حقوق موضوعه مشاهده می‌نماییم که قانون‌گذار در مقدمه قانون اساسی و در اصول سوم و دهم قانون اساسی؛ به بیان مسائلی می‌پردازد که با توجه به جایگاه والای زن در جامعه اسلامی بوده و به نقش مهم او و نیز رعایت حقوق زن اشاره می‌کند که زمینه ساز بستر مناسب برای رشد، ارتقاء مقام و منزلت زن در خانواده و جامعه است. حال بحث رسانه و نقش آن در تحقق ازدواج مدنی، زمانی مطرح است که مطابق با احکام حاکم بر ازدواج، مرد و زن در هنگامه نکاح باید همتایی دینی و مذهبی و یا کفو یکدیگر باشند. آیا بر این اساس می‌توان این نوع از ازدواج را مطابق با قانون ایران پذیرفت یا خیر؟

مطابق با ماده ۱۰۵۹ قانون مدنی ایران؛ «نکاح مسلمه با غیر مسلم جایز نیست.» و به موجب این ماده قانونی، زن مسلمه ایرانی نمی‌تواند با مرد غیرمسلم و کافر ازدواج کند و عموم آن بر انواع نکاح، چه دائم و چه منقطع، شمولیت دارد و مطابق با ماده ۶ قانون مدنی و رویه حاکم بر حقوق داخلی ایران، ازدواج زن مسلمان با تابعیت ایرانی با غیر مسلمان از هر تابعیتی ممنوع است. اما قانون مدنی در خصوص ازدواج مرد مسلمان از اتباع ایرانی با زن غیر مسلمان و ازدواج با زن غیر کتابی، صراحتاً حکمی وضع ننموده و منعی صادر نکرده است. اما از آنجایی که در فقه اسلامی، ازدواج مرد مسلمان با اهل کتاب ممنوع نیست و یا شرط به احتیاط شده است، پس به نظر می‌رسد که به طریق اولی مطابق با حقوق ایران، می‌توان آن را مجاز شمرد و از آن جایی که در حقوق فعلی ایران، قانون‌گذار به استناد دیدگاه مشهور در فقه، وضع قانون نموده است و این اسلوب همواره عرف و عادت مسلم از گذشته بوده است، مرد مسلم با زن غیرمسلمه کتابی نمی‌تواند، عقد نکاح دائم منعقد کند، درباره ازدواج با زنان یهودی، مسیحی و زرتشتی که در نظر اسلام دارای کتاب آسمانی هستند، محل خلاف است. اما در فقه اهل سنت به طور اجماع این ازدواج معتبر شناخته شده است. بنابراین با سکوت قانون‌گذار در این خصوص، حکم ازدواج مرد مسلمان با زن غیرمسلمان را باید این گونه تفسیر نمود که قانون‌گذار در مقام بیان موانع نکاح بوده است ولی آن را به سکوت برگزار نموده، پس باید مستنبط از ماده ۱۰۵۹ قانون مدنی، حکم آن را عدم منع دانست و از آن جایی که حکم به بطلان نکاح مرد مسلمان با زن کافر غیر کتابی جزء مسلمات فقه اسلامی است و دلیل محکمی برای منع نکاح با زن اهل کتاب، به خصوص در هنگام ضرورت به نظر نمی‌رسد، پس نکاح دائم با ایشان هم جایز است و به استناد اصل ۱۶۷ قانون اساسی، قاضی موظف است حکم قضیه را از منابع معتبر فقهی استخراج نماید.

درواقع مطابق با آن‌چه که بیان شد می‌توان گفت در تحقق ازدواج مدنی، برای مرد مسلمان که تبعه ایران است، منعی نیست. اما در بخش ماهوی نکاح؛ رعایت قوانین مرتبط با آن هم بر زن و هم بر مرد، لازم‌الرعایه است و ازدواج مرد مسلمان ایرانی را نمی‌توان به صورت آزادانه و همراه با عدم رعایت قانون تصور نمود و او هم منع ازدواج با زن مشرک و غیر کتابی دارد. (امامی،

۱۳۸۴) شاید در ابتدای امر گفته شود که به استناد ماده ۱۰۵۹ ق.م. نص این ماده تنها به نکاح زن مسلمان با مرد غیر مسلمان اشاره دارد و صراحت نص قانونی بر عدم جواز است، اما از مفهوم مخالف این ماده؛ معنی برای نکاح مرد مسلمان با غیر مسلمان برداشت نمی شود. زیرا در ازدواج مرد مسلمان با زن غیر مسلمان با سکوت قانون گذار روبه‌رو هستیم و تنها در ماده ۱۰۶۱ قانون مدنی^۱ در خصوص ازدواج مردان با زنان بیگانه آمده است که نیازمند اجازه مخصوص است و این ماده اختصاص به کارمندان وزارت خارجه با اتباع بیگانه دارد که مصوب سال ۱۳۴۵، می باشد. از این رو این ماده قانونی:

نخست- حکم مسئله ازدواج مردان با اتباع بیگانه در داخل کشور را مشخص نمی نماید؛

دوم- فاقد ضمانت اجرای مطلوب است؛

سوم- تنها اخراج کارمند متخلف از خدمت وزارت خارجه را به همراه دارد و در صورت تخلف از این ماده، ازدواج انجام شده، باطل نخواهد شد و بعضی از حقوق دانان (کاتوزیان، ۱۳۷۱)، در مؤید باطل نشدن این نوع ازدواج، بیان می‌دارند که اگر ضمانت‌اجرای سرپیچی از این ماده، باطل شدن ازدواج بود، پس سلب صلاحیت از ادامه خدمت در امور خارجه از شخص متخلف در مقام کارمند، دلیلی ندارد. تنها راهکاری که نویسندگان حقوقی (عابدیان، ۱۳۷۸؛ ۳۳۳-۳۵۲)، ارائه می‌دهند این است که در صورت اقتضای مصالح سیاسی، امنیتی، اجتماعی و فرهنگی، دولت می‌تواند با تصویب آیین‌نامه‌ای، محدودیت‌های بیش‌تری را برای ازدواج محصلان و مأموران و کارکنان دولتی، با اتباع خارجه قرار دهد.

در مورد ازدواج زن ایرانی با مرد تبعه خارجه؛ نظریه مشورتی دادگستری به شماره ۵۰۸۲/۷ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۷، تکلیفی در این باره مشخص ننموده است. زیرا در ماده ۱۰۶۰ قانون مدنی؛ ازدواج زن ایرانی را تابع اجازه مخصوص از دولت نموده است،^۲ دلیل پیش بینی چنین اجازه‌ای به این خاطر بوده است که علاوه بر رعایت منافع سیاسی، از حقوق زنان ایرانی نیز حمایت شود به خصوص در جایی که تابعیت کشور متبوع شوهر بر آن زن، تحمیل می‌شود. از این رو از ماده ۱۰۶۰ ق.م. چند نکته بدست می‌آید:

نخست- این ماده برگرفته از فقه اسلامی نمی باشد؛

دوم- این ماده براساس نظامات مملکتی تقنین شده است؛

سوم- منظور از منع قانونی در این ماده اشاره به محتوای ماده ۱۰۵۹ قانون مدنی است.

از این رو براساس این ماده، در درجه نخست، مسلمان شدن مرد خارجی و بعد از آن، کسب اجازه مخصوص از دولت ملاک است تا شخص خارجی قادر باشد که با زن مسلمان ایرانی ازدواج کند. اما از دیدگاه برخی از حقوق دانان اگر اتباع خارجی مسلمان با زن مسلمان ایرانی بدون کسب اجازه مخصوص در ماده فوق ازدواج نماید، بی‌تردید ازدواج آنان صحیح و آثار شرعی نکاح بر آن مترتب است. زیرا درست است که بدون رعایت مواردی که ذکر شد نکاح صورت گرفته است و به تبع آن محاکم نیز قادر نبوده که نکاح مزبور را تنفیذ کنند، اما با توجه به صحت شرعی ازدواج، محاکم پس از رسیدگی و احراز صحت عقد، نمی‌توانند از صدور حکم تنفیذ خودداری کنند. از این رو ضمانت اجرای ماده فوق در وضع موجود را می‌توان عدم ثبت آن در دفاتر اسناد رسنی ازدواج دانست که ثبت آن نیاز به حکم محکمه دارد؛ البته قانون گذار می‌تواند برای این ماده قانونی، ضمانت اجرای کیفری لحاظ کند. از این رو به هیچ عنوان ازدواج مدنی زن ایرانی حتی در خارج از کشور و در یک کشور ثانی پذیرفته نخواهد شد و حکم آن بطلان نکاح است و در محاکم آثار آن شناسایی نخواهد شد. اما با توجه به آن چه که بیان شد پیامدهای پذیرش و یا رد ازدواج مدنی دارای چند وجه

۱. ماده ۱۰۶۱ قانون مدنی: «دولت می‌تواند ازدواج بعضی از مستخدمین و مأمورین رسمی و محصلین دولتی را با زنی که تبعه خارجه باشد موکول به اجازه‌ی مخصوص نماید».

۲. ماده ۱۰۶۰ قانون مدنی: «ازدواج زن ایرانی با تبعه خارجه در مواردی هم که مانع قانونی ندارد موکول به اجازه‌ی مخصوص از طرف دولت است.» و در اجرای ماده ۱۰۶۰ ق.م. هیأت وزیران در آذر ماه ۱۳۱۹ آیین نامه ای در ۹ ماده گذارد و در سال ۱۳۳۸ یک تبصره به آن الحاق نمود. به موجب این آیین نامه، وزارت کشور مجاز است با رعایت شرایطی که در آیین نامه مذکور است، پروانه زناشویی صادر نماید. شرایط مزبور عبارت است از: الف)..... نبودن منع قانونی برای زناشویی با زن ایرانی در کشور متبوع خود.

دفاتر اسناد رسمی و نمایندگی های سیاسی خارج از کشور از ثبت ازدواج بدون پروانه وزارت کشور ممنوع شده اند. در سال ۱۳۴۵ آیین نامه دیگری تصویب شد و در سال ۱۳۴۹ اصلاحیه بر آن وارد شد. مفاد مقررات جدید در موارد اندکی تفاوت دارد و صرفاً التزامات و تعهدات جدیدی بر عهده زوج گذاشته شده بود.

خوب و کارآمد و در بعضی از موارد ناکارآمد و هنجارشکن است. از این رو، پیامدها شامل جنبه‌های مختلفی از جمله؛ حقوق فردی، به رسمیت شناختن اجتماعی و مسئولیت‌های قانونی است که بررسی تک‌تک آن در این مقاله نمی‌گنجد و نیازمند بررسی مستقل می‌باشد. اما در مجموع باید بیان نمود که ازدواج مدنی دارای پیامدها و آثاری است که از آن جمله عبارت است از:

۱. خودمختاری فردی و آزادی مذهبی است. به قول محققان (چاترچی، ۲۰۱۰: ۵۲۴-۵۵۲)، ازدواج مدنی به افراد این آزادی را می‌دهد که شریک زندگی خود را بدون محدودیت‌های مذهبی انتخاب کنند که این امر آزادی فردی و سکولاریسم را در کشورهای مدرن ترویج می‌کند.
۲. به رسمیت شناختن و وضعیت حقوقی افراد یک خانواده است. در واقع ازدواج مدنی یک چارچوب قانونی فراهم می‌کند که پیوند زوجین را به رسمیت بشناسد و به آنها حقوق و مسئولیت‌هایی مشابه ازدواج‌های سنتی، اعطاء کند.
۳. تأثیر اجتماعی و روانی‌ای که بر روی نسل جوان خواهد گذاشت. یعنی هر گونه انکار یا به رسمیت شناختن حقوقی که از ازدواج مدنی ناشی می‌شود، می‌تواند تأثیرات اجتماعی و روانی عمیقی بر افراد و جوامع بگذارد. به خصوص بر روی کودکانی که حاصل این نوع از ازدواج هستند و حقوق قانونی آن‌ها باید مورد توجه قرار بگیرد.
۴. ازدواج مدنی در اغلب موارد دارای یکسری معضلات قانونی است. زیرا در محاکم، به خصوص محاکم کشورهای اسلامی با نظام‌های اسلامی، تنها ازدواج‌های مذهبی به رسمیت شناخته می‌شود و آثار حقوقی بر آن بار می‌شود. اما در بعضی از جوامع که اجازه ازدواج مدنی داده می‌شود، خود این امر نیز پیچیدگی‌های ازدواج دوگانه در حوزه‌های قضایی خاص را ایجاد می‌کند که در این باره می‌توان به بوتسوانا اشاره نمود (جویبانی، ۲۰۱۵: ۱۲۱-۱۳۱)، که سیستم حقوقی امکان جابجایی بین ازدواج‌های مدنی و عرفی را فراهم می‌کند. اما همین اقدام، چالش‌های حقوقی منحصر به فردی را ایجاد خواهد کرد.

از این رو همان گونه که بیان شد ازدواج مدنی پیامدهای حقوقی قابل توجهی دارد که بر حقوق فردی، شناخت اجتماعی و مسئولیت‌های قانونی افراد تأثیر می‌گذارد و در عین حال چالش‌های منحصر به فردی را در زمینه‌های مختلف فرهنگی و حقوقی ایجاد می‌کند. اما در این راستا حقوق و مسئولیت‌های قانونی افراد در ازدواج مدنی را نمی‌شود، نادیده گرفت. زیرا ازدواج مدنی انتخاب مطلق فردی شرکای زناشویی است و این ازدواج صرف نظر از وابستگی مذهبی، مجاز دانسته می‌شود و به آن آزادی عقیده مذهبی اعطاء می‌گردد و باید بیان نمود پیامدها و حمایت‌های قانونی شامل انعقاد ازدواج نیست و شامل آثار بعد از آن هم خواهد شد. یعنی در صورت جدایی و طلاق؛ کمیسیون حقوق انگلیس نیز به بررسی اصلاح قانون مربوط به تأمین مالی برای زوج‌های هم‌خانه پرداخته است که نشان دهنده نیاز به هماهنگی بیشتر قانون خانواده، در اروپا است. (بارلو، ۲۰۰۸: ۵۰۲-۵۱۸) در مالزی در صورت طلاق، اساسنامه حاکم، دستورالعمل‌هایی را در مورد توزیع عادلانه اموال زناشویی ارائه می‌دهد و بر وظیفه افشای کامل و صریح تمام اطلاعات مربوطه تأکید می‌کند. (ابراهیم، نورا عبدل، روزلیناچه، ۲۰۱۲: ۳۰۶-۳۱۱).

در نتیجه، ازدواج مدنی مطابق با نظام حقوقی ایران چه در داخل و چه در خارج پذیرفته نیست زیرا این نوع از ازدواج به افراد این حق را می‌دهد که شریک زندگی خود را آزادانه انتخاب کنند و آزادی مذهبی در انتخاب شریک زندگی خویش داشته باشند، اما باید در مقابل پایبند به یکسری از اصول و مقررات باشند که مختص همین نوع از ازدواج است.

رسانه و اثرات آن بر انتخاب ازدواج

همان گونه که در این مقاله مورد بحث و بررسی قرار گرفت علت انتخاب ازدواج مدنی بر ازدواج مذهبی، به دلیل اثرگذاری رسانه‌ها بر جامعه و رویکرد سکولار بر انتخاب فردی است. از این رو ازدواج مدنی هم به عنوان یک انتخاب مدرن و سکولار به تصویر کشیده می‌شود که بر آزادی و خودمختاری فردی تأکید دارد که این امر با روندهای اجتماعی گسترده‌تر به سمت سکولاریزاسیون شدن، مرتبط است، به‌ویژه در زمینه‌هایی که طلاق قانونی شده است و باعث می‌شود افراد تحصیل کرده ازدواج مدنی را انتخاب کنند. سرمایه فرهنگی و اجتماعی نیز بر انتخاب ازدواج مدنی اثرگذار است. یعنی ازدواج مدنی تحت تأثیر عوامل فرهنگی مانند سرمایه اجتماعی و پیوندهای خانوادگی، در جوامعی با سرمایه اجتماعی بالاتر یا پیوندهای خانوادگی ضعیف‌تر، ازدواج مدنی به گزین

جذاب‌تری برای آن افراد، تبدیل می‌شود که منعکس‌کننده تغییر به سمت فردگرایی و دور شدن از هنجارهای سنتی مذهبی است. بنابراین مسائلی مانند ازدواج‌های بین فرهنگی، بین مذهبی و چند همسری اغلب مورد بحث رسانه، همچنین چالش‌های حقوقی و اجتماعی مرتبط با مدل‌های مختلف ازدواج، از جمله ازدواج‌های مدنی و مذهبی است و بر لزوم آموزش ارزش‌های مشترک و برابری برای جلوگیری از مشکلات اجتماعی و تقویت همزیستی تأکید می‌کند.

رسانه‌ها در برخی از موارد پیامدهای بالقوه جدایی ازدواج مدنی و مذهبی را بررسی می‌کنند و هشدار می‌دهند که چنین تقسیمی می‌تواند هنجارهای اجتماعی را دربرگیرد و وفاداری و ماندگاری در ازدواج را مختل کند. این امر به ویژه در بحث‌های مربوط به پیشنهادات قانونی برای تعریف مجدد یا لغو ازدواج به عنوان یک نهاد تحت نظارت دولت مرتبط بوده و در نهایت رسانه، ازدواج مدنی را به عنوان بازتابی از ارزش‌های مدرن و سکولار به تصویر می‌کشد که فقط انتخاب و برابری فردی را ترویج می‌کند، در حالی که چالش‌های پیچیده قانونی، اجتماعی و فرهنگی همواره نسبت به این تغییرات وجود دارند. از این رو به تصویر کشیدن ازدواج مدنی در مقابل ازدواج مذهبی در رسانه، به طور قابل توجهی بر دیدگاه‌های اجتماعی در مورد ارزش‌های سنتی تأثیر می‌گذارد که از آن جمله تأثیر چارچوب‌بندی رسانه‌ای است. زیرا چارچوب‌بندی رسانه‌ای نقش مهمی در شکل دادن به افکار عمومی در مورد نحوه انتخاب در ازدواج دارد و حتی پوشش خبری می‌تواند هنگامی که بر برابری تأکید می‌شود، مخالفت با ازدواج همجنس‌گرایان و اتحادیه‌های مدنی را کاهش دهد، در حالی که چارچوب‌بندی اخلاقی می‌تواند مخالفت را افزایش دهد. (جانسون، ۲۰۱۲: ۱۰۵۳-۱۰۸۰) این نشان می‌دهد که نحوه ارائه ازدواج مدنی در مقابل مذهبی توسط رسانه، می‌تواند نگرش عمومی نسبت به ارزش‌های سنتی را تحت تأثیر قرار دهد. همان گونه که بیان شد زمینه مذهبی و نگرش‌های ازدواج، ارتباط نامحسوسی با یکدیگر دارند. زیرا در مناطقی که سطوح مذهبی بالاتری دارند، هم افراد مذهبی و هم افراد غیرمذهبی تمایل دارند نگرش‌های سنتی‌تری نسبت به ازدواج داشته باشند. این نشان می‌دهد که زمینه اجتماعی تحت تأثیر رسانه‌ها و سایر عوامل می‌تواند ارزش‌های سنتی را حتی در میان غیرمذهبی‌ها تقویت کند. در واقع تغییرات فرهنگی و اخلاقی نشان از ظهور پارادایم‌های اخلاقی جدید در فرهنگ غربی دارد که اغلب در رسانه‌ها برجسته می‌شوند و دیدگاه‌های سنتی مسیحی در مورد ازدواج را به چالش می‌کشند که این امر شامل پذیرش زندگی مشترک، روابط موقت و اتحادیه‌های مدنی است که به عنوان جایگزین‌های مدرن برای ازدواج سنتی به تصویر کشیده می‌شوند و محرومیت از حقوق ازدواج مدنی خود نیز به عنوان یک مسئله مهم، همانند بهداشت عمومی تلقی می‌شود که خانواده‌ها و جوامع آن‌ها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

زیرا پوشش رسانه‌ای این مسائل می‌تواند بر سیاست عمومی و نگرش‌های اجتماعی نسبت به ازدواج تأثیر بگذارد. یعنی تصویر رسانه‌ای از ازدواج مدنی در مقابل ازدواج مذهبی بسته به چارچوب قانونی و زمینه اجتماعی، می‌تواند ارزش‌های سنتی را تقویت یا به چالش بکشد و تنها تعامل پویا است که دیدگاه‌های اجتماعی را شکل می‌دهد و پیامدهای گسترده‌تری برای سیاست عمومی و هنجارهای اجتماعی ایجاد می‌کند. زیرا تفاوت‌های کلیدی بین ازدواج مدنی و مذهبی، درست است که نخست از نظر دلالت‌های حقوقی می‌باشد، اما این واقعیت را نباید نادیده گرفت که اهمیت اجتماعی از عوامل تاریخی و فرهنگی، در شکل‌گیری دیدگاه‌های اجتماعی در مورد ازدواج مدنی و مذهبی است و تأثیرات روان‌شناختی و جامعه‌شناختی که بازنمایی رسانه‌ای ازدواج مدنی و مذهبی می‌باشد، سددرد بر نگرش افراد نسبت به ارزش‌های سنتی ازدواج تأثیرگذار است. زیرا ازدواج مدنی بی‌هویت است و برگرفته از یک نهاد دولتی سکولار شده است که تنها انتخاب مطلق شرکای زناشویی، صرف نظر از وابستگی مذهبی را مجاز می‌داند و مفاهیم مدرن آزادی و خودمختاری فردی را منعکس می‌کند. از این رو باید بیان نمود که تنها ازدواج مذهبی است که با نگرش‌های سنتی ازدواج مرتبط بوده و قادر است پیوند بین دینداری فردی و نگرش‌های ازدواج را به زمینه‌های مذهبی مرتبط نماید و بر دینداری تأثیرات فردی، زمینه‌ای و متقابل بگذارد.

درواقع نقش رسانه در تحولات فرهنگی را باید مبتنی بر میانجیگری، از جمله رویدادهای رسانه‌ای خاص مانند سریال‌های تلویزیونی دانست که می‌تواند باعث تغییرات اساسی در تعاریف فرهنگی عشق و ازدواج شود و بر روایت‌ها و زندگی روزمره مردم تأثیر بگذارد. یعنی در عمل؛ تأثیر بر ادراکات و هنجارها، سبب کلیشه‌سازی و فشار اجتماعی می‌شود و همواره رسانه می‌کوشد که کلیشه‌ها را در مورد زنان مجرد تداوم ببخشد و زندگی مجردی در مقایسه با زندگی متأهلی، کمتر رضایت‌بخش تر به تصویر کشیده

شود که این بر درک زنان مجرد و نگرانی آنها در مورد چگونگی تأثیر پیام‌های رسانه‌ای بر والدین و همسالان آنها تأثیرگذار خواهد بود و به طور بالقوه آنها را برای ازدواج تحت فشار قرار می‌دهد. در واقع چارچوب بندی رسانه‌ای می‌تواند مسائل مختلفی از ازدواج، مانند ازدواج کودکان و ازدواج‌های اجباری را در یک گفتمان عمومی شکل دهد. به عنوان مثال؛ ازدواج کودکان اغلب به عنوان یک موضوع حقوقی مطرح می‌شود، در حالی که ازدواج اجباری به عنوان یک عمل فرهنگی تلقی می‌شود که بر نحوه درک و رسیدگی به این مسائل تأثیر می‌گذارد. (گوپته، آئیثا، ۲۰۲۴: ۳۴-۵۰)

در نهایت باتوجه به آن چه که مطرح گردید، باید بیان نمود که فرآیند تصمیم‌گیری افراد که مبتنی بر تأثیرات رسانه‌ای است در چندین حالت اثرگذار بوده و خود را نشان می‌دهد:

۱. نفوذ رسانه‌های اجتماعی: شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در فرآیند تصمیم‌گیری برای ازدواج ایفا می‌کنند و پلتفرم‌هایی مانند اینستاگرام، فیس‌بوک و سایر فضاهای مجازی رسانه، منابع کلیدی اطلاعات هستند. از این رو توصیه‌ها و تجربیات به اشتراک گذاشته شده به صورت آنلاین به شدت بر انتخاب‌های افراد در مورد ازدواج، نوع آن و حتی خدمات عروسی آنان، تأثیر می‌گذارد.
۲. ارتباطات بین فردی: قرار گرفتن در معرض رسانه‌های جمعی و ارتباطات بین فردی با دانش مرتبط با قوانین ازدواج و درک نامناسب بودن ازدواج زود هنگام، ارتباط مثبتی دارد. این مواجهه همچنین از اعتقاد به دارا بودن حقوق برای دختران در انتخاب همسر و حتی سن ازدواج، حمایت خواهد کرد.
۳. استفاده از رسانه‌ها و رضایت زناشویی: استفاده از رسانه‌های سرگرمی از جمله سایت‌های شبکه‌های اجتماعی می‌تواند بر رضایت و ثبات زناشویی تأثیر منفی بگذارد. تفاوت این مسئله را می‌توان در استفاده از رسانه‌ها در بین همسران با کیفیت زناشویی پایین‌تر، بدست آورد.

از این رو باید بیان نمود که ازدواج قانونی و مبتنی بر باورها و اعتقادات مذهبی؛ سبب تشکیل خانواده، به عنوان یک وحدت اساسی در جامعه است که مزایای اقتصادی، فیزیکی، عاطفی و روانی پایداری را فراهم می‌کند و در مقابل روابط جایگزین نمی‌توانند با آنها مطابقت داشته باشند، همانطور که در داده‌های تحقیقات علوم اجتماعی و نظرسنجی‌های دولتی نشان داده شده است. زیرا تأثیر مذهب بر انتخاب‌های قبل از ازدواج، بازده بالقوه‌ای به کیفیت زناشویی می‌دهد، به خصوص انتخاب همسر همراه با کفو بودن دینی و مذهبی آن دو، به شدت با معیارهای مختلف کیفیت ازدواج مرتبط است. در حالی که به تصویر کشیدن ازدواج مدنی در مقابل ازدواج مذهبی در رسانه‌ها، به طور قابل توجهی بر دیدگاه‌های اجتماعی در مورد ارزش‌های سنتی تأثیر می‌گذارد که چارچوب بندی رسانه‌ها نقش مهمی در شکل دادن به درک عمومی از حقوق ازدواج ایفاء می‌کند. زیرا تفاوت‌های کلیدی بین ازدواج مدنی و مذهبی در پیامدهای حقوقی و اهمیت اجتماعی آنها نهفته است که منعکس کننده مفاهیم مدرن آزادی و خودمختاری فردی و همچنین تأثیر دینداری بر نگرش‌های سنتی ازدواج است. علاوه بر این، تأثیرات روانشناختی و جامعه شناختی، باز نمای رسانه‌ای از ازدواج می‌باشد که تأثیر آن بر همه ابعاد از جمله؛ افکار عمومی، تحولات فرهنگی و تأثیر باورهای مذهبی بر کیفیت زناشویی خواهد بود.

بحث و نتیجه‌گیری

اکثریت کشورهای پیشرفته خارجی و برخی کشورهای مسلمان، نوعی از ازدواج را تحت عنوان ازدواج مدنی چه به صورت آمرانه و چه اختیاری پذیرفته‌اند و به عنوان یک ازدواج رسمی تصویب کرده اند. اما مطابق با نظام حقوقی ایران، ازدواج مدنی در محاکم شناسایی نمی‌شود و نکاح زن و مردی که دارای همتایی و یا کفویت مذهبی و یا دینی نیستند، به ویژه نکاح زن مسلمان ایرانی با غیرمسلمان چه ایرانی و چه غیرایرانی، جایز دانسته نشده است. در واقع علت تمایل به این نوع ازدواج‌ها به دلیل تبلیغات رسانه‌ای در فضاهای مجازی است و اثرگذاری عمیقی که بر انتخاب همسر در بین قشر نسل جوان وجود دارد. یعنی رسانه به طور قابل توجهی می‌تواند بر ادراک عمومی، اصلاحات قانونی و شیوه‌های اجتماعی مرتبط با ازدواج تأثیر بگذارد. پوشش رسانه‌ای نیز می‌تواند تغییرات فرهنگی را برجسته کند، از تغییرات قانونی حمایت کند و بر بحث‌های عمومی در مورد ماهیت ازدواج، چه مدنی و چه مذهبی، تأثیر بگذارد. از این رو یکی از دلایل فراگیر شدن ازدواج مدنی در جامعه‌های مذهبی به دلیل نقش تبلیغات رسانه‌ای بر خانواده

و جوانان است و به نظر می‌رسد تا به امروز محققان لزوماً به کاربرد نظریه‌های رسانه‌ای برای مطالعه ارتباطات خانواده فکری نکرده‌اند و نیاز به درک چگونگی و چرایی استفاده اعضای خانواده از رسانه‌ها برای برقراری ارتباط و برخی از تأثیرات استفاده و انتخاب رسانه‌ها است که باید بررسی شود. اگر هم این مسئله بررسی شده باشد، باز هم به نظر می‌رسد تأثیر رسانه بر کل خانواده در مقایسه با تأثیر رسانه بر کودکان و نوجوانان به عنوان فرد، کمتر مورد توجه قرار گرفته است و تحقیقات کمی وجود دارد که تغییرات در اکولوژی رسانه‌ای خانواده و اثرات متعاقب آن بررسی شده باشد که از آن جمله قرار گرفتن در معرض رسانه و اثر آن بر رشد شناختی اجتماعی است. زیرا میل به اطلاعات کنونی، رسانه‌های جمعی را وادار می‌کند تا تلاش عظیمی را به کار گیرند تا همیشه یک قدم جلوتر باشند که این امر لزوم به آموزش در سطح خانواده و خطوط سیستماتیک را نشان می‌دهد تا از رسانه‌های جمعی به طور مؤثر به نفع افراد و خانواده‌ها استفاده شود و در سوق دادن افراد به ازدواج‌های مدنی و حتی سفید جلویی شود. از این رو با توجه به موارد مطرحه نیاز به تحقیقات بیشتر در مورد قوانین و مقررات انعطاف‌پذیرتر و هماهنگ با نیازهای جامعه و ایجاد بسترهای مناسب برای بهترین شیوه‌های میانجیگری والدین در دو سطح رسانه‌های سنتی و جدید است که درک بهتری از رابطه مابین استفاده والدین از رسانه‌ها و استفاده از رسانه‌های کودک و نوجوانان ایجاد شود تا مسائلی چون نوع ازدواج همانند ازدواج مدنی در آینده بحران‌ساز نشود. یعنی در پژوهش‌های آینده باید استفاده از رسانه با تأثیر آن بر روابط خواهر و برادرها و خانواده، مورد بررسی قرار گرفته شود تا تحقیقات فرزندپروری و درک صحیح از زندگی، فراتر از میانجی‌گری رسانه گسترش یافته باشد که این امر با استفاده بیشتر از مطالعات مشاهده‌ای و قوم‌نگارانه در مورد خانواده‌ها و رسانه‌ها محقق می‌گردد.

درواقع این مقاله درصدد بیان بینش‌های ارزشمندی در مورد تأثیرات منفی رسانه بر پویایی خانواده، انسجام و روابط خانوادگی است. علاوه بر آن این تحقیق، تأثیرات مثبت و منفی رسانه را بر ازدواج، برجسته می‌کند، اما باز هم نیاز به کاوش بیشتر در مورد بهترین شیوه‌ها از درک رابطه بهتر برای استفاده از رسانه‌ها توسط والدین و نوجوانان است و نیازمند ماهیت پیچیده ارتباط خانوادگی در زمینه استفاده از رسانه‌های اجتماعی است. زیرا برای عملکرد سالم خانواده، انتخاب همسر و نوع ازدواج، یک امر ضروری است و نقش رسانه‌های اجتماعی بر هویت و انسجام خانواده در امر ازدواج بسیار پررنگ است و اثرگذاری مهمی در ثبات خانواده، تأثیرگذاری بر تعاملات، فرزندپروری و پویایی کلی خانواده دارد. از این رو استفاده زیاد از رسانه‌ها به طور کلی با افزایش بی‌ثباتی خانواده مرتبط است، درحالی که باید از عملکرد متعادل خانواده سالم، پشتیبانی شود.

ملاحظات اخلاقی

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

- امامی، حسن. (۱۳۸۴). حقوق مدنی، ج ۴، تهران: کتابفروشی اسلامییه.
- پوررشیدی، هاتف؛ علی پور، جواد؛ صمدی، مهران؛ سلیمانی، ندا. (۱۴۰۱). *شناخت سیاست رسانه‌ای جمهوری اسلامی ایران: تمرکز بر مقررات و قوانین*. نشریه ارتباطات جنوب، دوره ۸۷، (۱)، ۹۷-۱۰۷.
- سماتی، مهدی. (۱۴۰۱). *فناوری‌های رسانه‌ای و سیاست در ایران*، کتاب راهنمای رسانه و فرهنگ در خاورمیانه، ۳۸۲-۳۹۵.
- شعبانی اصل، فاطمه. (۱۳۹۰). *الگوی دینی رفتارها در خانواده و نقش رسانه ملی. علوم اجتماعی، رسانه و خانواده*، (۱)، ۷۳-۳۸.
- شعیری، محمد بن محمد. (بی تا). *جامع الأخبار*، نجف: مطبعه حیدریه، چ اول.
- عابدین، میرحسین. (۱۳۷۸). *ابعاد حقوقی ازدواج با اتباع خارجی، مجله مجلس و پژوهش*، (۲۸)، ۳۳۳-۳۵۲.
- عبدالعزیز شفی، نادر. (۲۰۱۰). *الزواج المدنی فی لبنان، نحن والقانون*، العدد ۲۹۶.
- <https://www.lebarmy.gov.lb/ar/content/%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%88%D8%A7%D8%AC-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AF%D9%86%D9%8A-%D9%81%D9%8A-%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D9%86>
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۷۱). حقوق مدنی، ج ۱، تهران: شرکت انتشار.
- طالبیان، سارا. (۱۳۹۹). *شناخت ویژگی‌های سیاست‌گذاری رسانه‌های رادیویی در ایران: تحلیل سیاستی موضوعی رسانه‌های جهانی و ارتباطات*، دوره ۱۶، (۲)، ۱۴۸-۱۶۶.
- محقق داماد، سید مصطفی. (۱۳۹۳). *بررسی فقهی حقوق خانواده نکاح و انحلال آن*، چ هفدهم، مرکز نشر علوم اسلامی.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۷۸). *یادداشت‌های استاد مطهری*. تهران: انتشارات صدرا.
- معدن دار، لیلا؛ عباس محمدی، شکیبیا. (۱۳۸۹). *بررسی نظرات مردم درباره الگوهای مصرف در جامعه و نقش رسانه در اصلاح آن‌ها*. فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی. ۱ (پیاپی ۶۱)، ۱۴۹-۱۷۱.
- هاشم‌زادگان، علیرضا؛ صبوری‌پور، مهدی. (۱۴۰۲). *ساکت کردن یک ملت: چگونه ایالات متحده ایرانیان را در اینترنت محدود و سانسور می‌کند*، پژوهش‌های ارتباطات بین فرهنگی، دوره ۵۲، (۱)، ۹۹-۱۲۴.

References

- Abedin, M., (1999). Legal dimensions of marriage with foreign nationals, *Majlis and Research Magazine*, (28). P: 333-352. (In Persian)
- Abdul Aziz Shafi, N., (2010). Civil marriage in Lebanon, *Nahn and Al-Qanun*, No. 296. (In Persian): <https://www.lebarmy.gov.lb/ar/content/%D8%A7%D9%84%D8%B2%D9%88%D8%A7%D8%AC-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AF%D9%86%D9%8A-%D9%81%D9%8A-%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D9%86>
- Asamarai, L., et al. (2008). The role of religiosity in Muslim spouse selection and its influence on marital satisfaction. *Journal of Muslim Mental Health*. P: 37 – 52.
- Balwicka-Szczyrba, M., & Prawo I, W., (2019). "Concordat marriage" 20 Years After the Amendment of the Family and Guardianship Code. *Prawo I Weiz*. P: 17 – 293.
- Barlow, A. (2008). Cohabiting relationships, money and property: The legal backdrop. *Journal of Socio-Economics*. P: 502 – 518.
- Braithwaite, Scott R., et al., (2015). The Influence of Religion on the Partner Selection Strategies of Emerging Adults. *Journal of Family*, P: 212 – 231.
- Chatterjee, N.. (2010). English law, Brahmo marriage, and the problem of religious difference: Civil marriage laws in Britain and India. *Comparative Studies in Society and History Open Access*. P: 524 – 552.
- Coyne, Sarah M., et al., (2017). Parenting and digital media. *Pediatrics Open Access*. P: S112 – S116.
- De la Croix, D. ; Mariani, F., & Mercier, M., (2023). Driven by Institution, Shaped by Culture: Human Capital and the Secularization of Marriage in Italy. *International Economic Review Open Access*. P: 1777 – 1818.
- Emami, H., (2005). *Civil Rights*, Vol. 4, Tehran: Islamic Bookstore. (In Persian)
- El-Khantouri, A. (2022). The legal nature of the virtual space on social media-public or private space. *Res Militarise*.
<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85142179237&origin=scopusAI>
- Evans, M. & Kaynak, M. S., (2015). Media framing in religious–secular conflict in Turkey and Israel. *International Political Science Review*. P:139 – 152.
- Giammetti, M., (2024). Inter-Religious Architecture for Wedding Spaces. *Religions*. Volume 15, Issue 8, Article number 1022.
- Gupte, M. & Anitha, S., (2024). Gender violence or tradition? media coverage of child/forced marriage in US newspapers. *Feminist Media Studies*. Volume 24, Issue 1, P: 34 –50.
- Hamdanah, A., (2018). Psychological impacts on interfaith families in palangkaraya in educating their children. *Open Psychology Journal*, Open Access, Volume 11, Issue 1, P: 279 – 291.
- Hamim, Kh.; Iskandar, M. & Azizurrohman, M., (2022). Interfaith Marriage in North Lombok: Sociological Perspective of Islamic Law. *Khazanah Hukum*. Open Access Volume 4, Issue 2, P: 129 – 138.
- Hashemzadegan, A., & Sabooripour, M. (2023). Silencing a Nation: How the United States Restricts and Censors Iranians on the Internet, *Journal of Intercultural Communication Research*, Volume 52, Issue 1, P: 99 – 124. (In Persian)
- Hodge, C. J.; et al. (2012). The relationship between media in the home and family functioning in context of leisure. *Journal of Leisure Research Open Access* Volume 44, Issue 3, P: 285 – 307.
- Ibrahim, N., et al. (2012). Duty of full and frank disclosure in the division of matrimonial property: The law and practice in Malaysia. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*. Volume 6, Issue 11, P: 306 – 311.
- Ineoan, Andreea D. & Eppel, M. (2016). The ties that divide: Nationalities and confessions in the debate on civil marriage in the Hungarian parliament (1894-1895). *Transylvanian Review*. Volume 25, Issue 4, P: 109 – 124.
- Ingraham, Ch. (2008). *White weddings: Romancing heterosexuality in popular culture: Second edition*. P: 1-288.
- Jobeta T. & Nwauche, E.S. (2015). Double marriages in Botswana: Possibilities implications and comparative perspectives. *International Journal of Law, Policy and the Family*. Volume 29, Issue 1, P: 121 – 131.
- Johnson, Tyler T. (2012). Equality, Morality, and the Impact of Media Framing: Explaining Opposition to Same-Sex Marriage and Civil Unions. *Politics and Policy*, Volume 40, Issue 6, P: 1053 – 1080.
- Katouzian, N. (1992). *Civil Rights*, Volume 1, Tehran: Publishing Company. (In Persian)
- Laplante, B. (2011). L'union libre, le mariage romain et le mariage chrétien. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-84859143301&origin=scopusAI>
- La Ferle, C. et al. (2022). Exploring the Differential Effects of Religious and Spiritual Cues in Online Advertising: A Study of U.S. Christians and the Nonreligious during COVID-19. *Journal of Advertising Open Access*, Volume 51, Issue 1, P: 95 –106.
- Ma'dandar, L. & Abbas Mohammadi, Sh. (2010). Investigating people's opinions about consumption patterns in society and the role of the media in correcting them. *Communication Research Quarterly*. 1 (61 consecutive). (In Persian)

- Motahari, M. (1999). Professor Motahari's notes. Tehran: Sadra Publishing House. (in Persian)
- Mohaghegh Damad, Seyyed Mustafa. (2013). Jurisprudential review of the family law of marriage and its dissolution, edition 17th, Islamic Sciences Publishing Center. (In Persian)
- Moreau, J. & Daku, M. (2017). Much 'i do' about nothing? The impact of south Africa's civil union act on media representations of marriage. *Journal of African Media Studies* Volume 9, Issue 1, P: 145 – 161.
- Nardella, C. (2023). Public Relations and Advertising. *The Handbook on Religion and Communication*. P: 181-195.
- Nathanson, Amy I. (2013). Media and the family context *The Routledge International Handbook of Children, Adolescents and Media*, P: 299 – 306.
- Padilla-Walker, Laura M.; Coyne, Sarah M. & Fraser, Ashley M. (2012). Getting a High-Speed Family Connection: Associations Between Family Media Use and Family Connection. *Family Relations*, Volume 61, Issue 3, P: 426 – 440.
- Panchetti, B. (2017). The first ever Lebanese non-religious marriage: an ethnography from Beirut secular setting. *Urbanities*. Volume 7, Issue 1, P: 63-78.
- Panchetti, B. (2018). The legal and social interactions between religious sectarianism and Lebanese national secular identity in the field of civil marriage. *Journal of Mediterranean Studies*. Volume 27, Issue 2, P: 191 – 208.
- Perry, Samuel L. (2015). A Match Made in Heaven? Religion-Based Marriage Decisions, Marital Quality, and the Moderating Effects of Spouse's Religious Commitment. *Social Indicators Research* Volume 123, Issue 1, P: 203 – 225.
- Perry, Samuel L. (2016). Spouse's Religious Commitment and Marital Quality: Clarifying the Role of Gender. *Social Science Quarterly* Volume 97, Issue 2, P: 476 – 490.
- Pourrashidi, H. ; Alipoor, J. ; Samadi, M. & Soleimani, N. (2022). Understanding Islamic Republic of Iran's Media Policy: A Concentration on Regulations and Laws. *Southern Communication Journal*, Volume 87, Issue 1, P: 97 – 107. (In Persian)
- Probert, R. (2022). Secular or Sacred? The Ambiguity of 'Civil' Marriage in the Marriage Act 1836. *Journal of Legal History*. Open Access Volume 43, Issue 2, P: 136 – 160.
- Samati, M. (2023). Media Technologies and Politics in Iran. *The Handbook of Media and Culture in the Middle East*, P: 382 – 395. (In Persian)
- Shabani Asl, F. (2011). The religious model of behavior in the family and the role of the national media. *Social sciences, media and family* (1). P: 73-38. (In Persian)
- Salinas Araneda, C. (2010). The recognition of a religious matrimony in the statute law of the Chilean state: An old pending issue. *Revisita de Derecho*. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-78049309942&origin=scopusAI>
- Shoeiri, Muhammad bin Muhammad. (??), *Jame al-Akhbar*, Najaf: Heydarieh Press, first chapter. (In Persian)
- Shukla, S. & Kapadia, Sh. (2007). Transition in marriage partner selection process: Are matrimonial advertisements an indication? *Psychology and Developing Societies*. Volume 19, Issue 1, P: 37-54.
- Skorobogatov, A. S. (2016). A provocative event, media, and religious choice in post-Soviet Russia. *Post-Soviet Affairs*. Volume 32, Issue 6, P: 512 – 541.
- Talebian, S. (2020). Understanding the characteristics of broadcast media policy in Iran: A thematic policy analysis *Global Media and Communication*, Volume 16, Issue 2, P: 148 – 166. (In Persian)